

การศึกษาคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา

สารนิพนธ์
ของ
พัชร รุจิรานันท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา

พฤษภาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา

พฤษภาคม 2559

พัชร รุจิรานันท์. (2559). *การศึกษาคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาศาสตรศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: รองศาสตราจารย์วรรณกานต์ ลิขิตรัตน์พร.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 ที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา และเพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมต่างๆที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลจากวรรณกรรมล้านนา 4 เล่ม ได้แก่ นิยายเก้ากอง นิทานศีล พงสาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด และพงสาวดารเมืองน่าน ฉบับของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช

จากการศึกษาพบว่า มีรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวและรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหลายหน่วย และพบการใช้คำสรรพนาม คำเรียกญาติ และตำแหน่ง/ยศ เป็นส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคลมากที่สุดและพบว่าปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลในวรรณกรรมล้านนา ได้แก่ สังคมที่มีลักษณะเป็นชนชั้น ความมีอำนาจทางสังคมของเพศชาย ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ความเลื่อมใสศรัทธาทางพระพุทธศาสนา การปกครองในระดับครอบครัวและความอาวุโส

A STUDY OF PERSONAL REFERENCE TERMS IN LANNA LITERATURES

Present in Fulfillment of the Requirement for the
Master of Educational Linguistics
at Srinakharinwirot University

May 2016

Phatchara Rujiranun. (2016). *A Study of Personal Reference Terms in Lanna literature*.

Master's Project, M.Ed. (Educational Linguistics). Bangkok: Graduate School,
Srinakharinwirot University. Project Advisor: Assoc. Prof. Wannakarn
Likitrattanaporn.

The main objectives of this research were to study the forms of personal reference terms which were collected for 1st, 2nd and 3rd person references in Lanna literature, and to analyze the social factors affecting the usage of those reference terms. The data from 4 books: the novel Khao Kong, the story Sin Ha, the Muang Nan's Annals of Prakirt temple and the Annals of King Suriyapongphongpharittadet were collected and analysed.

Two structures were discovered: single unit and multiple unit. Pronouns, kinship terms and title/ranks were the most commonly used structures to refer to all three personal reference terms. It was also found that social factors affecting personal reference terms are social class, patriarchy, differences in ethnicity, the belief in Buddhism, the administration of family and order according to seniority.

สารนิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา
ของ
พัชร รุจิรานันท์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตรการศึกษ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรินทร์ ชัยวิสุทธิทางกูร)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....
(รองศาสตราจารย์วรรณกานต์ ลิขิตรัตน์พร)

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์วรรณกานต์ ลิขิตรัตน์พร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์ไทย)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ญาณิสา บุรณะชัยทวี)

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ วรณกานต์ ลิขิตรัตน์พร อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้สละเวลาทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ในการช่วยเหลือ แนะนำ วิธีการต่างๆในการศึกษาวิจัย รวมถึงได้กรุณาให้คำแนะนำในการค้นคว้างานวิจัยและการเขียนสารนิพนธ์ รวมถึงการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงในด้านต่างๆ ส่งผลให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่ดีใน ด้านอื่นๆมากมาย

ขอกราบขอบพระคุณ นายอินตะ วงษ์แก้ว คุณตาผู้ล่งลับ ผู้เริ่มต้นจุดประกายการศึกษา ภาษาล้านนา รวมถึง นายสมฤทธิ์ สถาอูน นายสอง สถาอูน นายเล็ก ไกรเมฆ ครูบาอาจารย์ผู้ล่งลับ ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ในการอ่านและเขียนภาษาล้านนา กราบขอบพระคุณพระครูอินทสรวิสุทธิ (ครูบาอินสม) วัดเมืองราม พ่อท่านเอี่ยม กตปุญโญ วัดบางเนี่ยน-เนินธัมมัง ดร.บุญคิด วัชรศาสตร์ ผู้ ล่งลับ และครูบาอาจารย์องค์สำคัญที่เป็นแรงบันดาลใจให้ข้าพเจ้าดำเนินงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณพระครูสุนทรธรรมวิมล (หลวงพ่อทวีศักดิ์ ชุตินฺธโร) วัดศรีนวลธรรมวิมล พระครูอุทัยธรรมสาคร (หลวงพ่อมัลลย์ อุทัย) วัดบางหญ้าแพรก พระสิทธิชัย สิทธิญาณโร (มะโนนัย) วัดอุปัฏฐ พระครูกิตติคุณสาร วัดป่าเนินหาญ นายนิยม สองสีโย นายสมเจตน์ วิมลเกษม นายเกษม ศิริรัตน์พิริยะ นายผดุง สัจจาอูน ผู้ช่วยเหลือ ผู้แนะนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในด้านต่างๆและเป็น แรงบันดาลใจในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง

ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ญาณิสา บุรณะชัยทวี อดีตหัวหน้าภาควิชาภาษาศาสตร์และ อาจารย์ในภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และอบรมสั่งสอนผู้วิจัยด้วยความเมตตา รวมถึงการให้ข้อคิดและคำแนะนำที่ดีต่างๆแก่ข้าพเจ้าเสมอมา ผศ.ดร.อรุณรุ่ง ปภาพ ลิขัฐ รองคณบดีวิทยาลัยการฝึกหัดครู รศ.จินตนา ณ สงขลา และ รศ.ดร.ทิวัตต์ มณีโชติ อาจารย์ ประจำภาควิชาวัดและประเมินผล วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และที่ขาดเสียมิได้ กราบขอบพระคุณนายสมหมาย นางมาลี รุจิรานันท์ บิดาและมารดา ที่ได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตลอดมาและคอยให้กำลังใจที่ดีในการศึกษาเล่าเรียนจนกระทั่งประสบความสำเร็จในการ การศึกษา ขอคุณนางสาวกรวิวิร์ สอนโต เพื่อนที่คอยสนับสนุนวิธีการใช้สื่อและเทคโนโลยี ประกอบการทำงานวิจัย รวมถึงแนะนำสิ่งดีๆที่เป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัยนี้ ตลอดจนพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำแนะนำที่ดีตั้งแต่วันแรกที่ข้าพเจ้าเริ่มต้นการศึกษา จนถึงวันที่ข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษา

พัชร รุจิรานันท์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	2
ขอบเขตการวิจัย.....	2
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
นิยามคำอ้างถึง.....	4
ปัจจัยที่ส่งผลต่อคำอ้างถึงบุคคล.....	5
โครงสร้าง ส่วนประกอบ และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคล.....	8
คำอ้างถึงบุคคลในภาษาล้านนา.....	14
วรรณกรรมล้านนา.....	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	20
วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	20
การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	20
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	22
วิเคราะห์รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3	22
รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว.....	22
รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย.....	22
รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว.....	24
รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย.....	24
รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว.....	25
รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย.....	26

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมจากรูปแบบคำอ้างถึงบุคคล.....	34
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	38
สรุปผลการวิจัย.....	38
อภิปรายผลการวิจัย.....	39
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	44
บรรณานุกรม.....	45
ภาคผนวก.....	50
วรรณกรรมด้านนา.....	51
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	55

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1 ตารางสรุปรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 นุราชที่พบมากที่สุด.....	33

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

คำอ้างถึงบุคคลมีปรากฏใช้ในทุกสังคม และถือเป็นคำชนิดหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมผ่านการเลือกใช้ เนื่องจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและปัจจัยทางสังคมต่างๆ ทำให้การเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลมีความแตกต่างกัน

การเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่ปรากฏในจดหมายเหตुरายวันของสมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบดินทร์ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ พบรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลดังนี้ เช่น รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีฐานะทางสังคมชั้นสูง เช่น ทูลหม่อม เจ้าจอม คุณท้าววนิดา กรมลหวงวรศักดิ์ เป็นต้น และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีฐานะทางสังคมชั้นต่ำ เช่น แก บ่าว เป็นต้น (ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. 2554: 27) ส่วนคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา เช่น นิยายเก๋ากอง ก็ปรากฏรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีความแตกต่างกันตามปัจจัยทางสังคมดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ผัวข้าก่อนตาย มันรู้ไว้ว่ามันรักข้าสุดใจ แม่นตายไปแล้วก็จักพลิกพอกกลับคืนมาหาแถม มันว่ามันรักอาลยอีย่าว่าอัน ขอหลานช่างเฒ่าจุงเฒ่าผีมันตายหื้อเสี้ยง อย่าหื้อมันพลิกพื้นคืนมาหาข้าเนอ” (บุญคิด วัชรศาสตร์. 2542: 40-41)

จากตัวอย่างที่ 1 เป็นการสนทนากันระหว่างหญิงชรา กับสัปเหร่อ สถานการณ์ คือ หญิงชราต้องการให้ชายสัปเหร่อทำการเผาศพสามีของตนเอง จากบทสนทนาทำให้ทราบถึงการใช้คำอ้างถึงบุคคลระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เช่นคำว่า “อีย่า” แทนผู้พูดเพศหญิง (บุรุษที่ 1) ที่มีความอาวุโสมากกว่าผู้ฟังเมื่อเปรียบเทียบกับตนเอง และการใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ว่า “หลานช่างเฒ่า” ถือเป็นการใช้คำอ้างถึงบุคคลระหว่างบุคคลที่ไม่ได้เป็นญาติกันทางสายเลือด เพราะในสังคมไทยและสังคมล้านนา เป็นเรื่องปกติที่จะพบการใช้คำเรียกญาติเป็นคำอ้างถึงบุคคลที่ไม่ใช่ญาติกัน ดังเช่น ผู้พูดและผู้ฟังที่ปรากฏในตัวอย่างข้างต้น เนื่องจากผู้พูดเป็นผู้รับบริการจากผู้ฟังซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการเผาศพสามีของตนเอง

ตัวอย่างที่ 2

“ดูราแม่ออกอุปาสิกาเหย ครันว่ามึงนางมักใครได้หื้อตาทัง 2 แห่งผัวมึงนางบอดเสียแท้ ดั่งอัน นางจุงจักดักฟังหื้อดี หื้อถืแก่หนูเนอ นางจุงรีบไปแสวงหาเอายังไก่อแม่มานไขเต็มท้องตัว 1 แล้ว เอามาข้า (ง่า) ครัวหื้อตั้งามสะอาด แล้วตำพริกน้อยใส่ชิง หอมแคง ผักบัว หัวหอม ทัง เข้าหมิ่น จัก

ใคร ใบหมากขูดหื้องามเอา ตองกล้วย มาขามรองแปลงเป็นห่อหนึ่งไนหื้อ หื้อสุกหอมชวาด แล้วหื้อมิ่งนางไปแ้วเซาะแสวงหาเอามายังเหล้าหัวเด็ดๆ มาหื้อได้พอพัน ๑ แล้วนำมาสู่หื้อผัวนางกินในวันเดือนดับ บอกหื้อผัวนางกินขับหมดขับเสี้ยงกินคนเดียวมันเทอะเนอ เป็นฉันนี้ ก็หากจักสมคำมักคำปรารภนาแห่งมิ่งนาง ๒ แก่นตา แห่งผัวมิ่งนางก็จักบอดแท้ นางอย่าได้สงสัยเทอะ นางเหย

จากตัวอย่างที่ 2 เป็นการสนทนากันระหว่างสามีกับภรรยา สถานการณ์ คือ สามีลักลอบเข้าไปแอบอยู่หลังพระพุทธรูป ในขณะนั้นภรรยาก็เข้ามากราบไหว้พระพุทธรูปในวิหารและกล่าวคำขอพรพระเรื่องวิธีการที่จะทำให้สามีของนางตาบอดเพราะนางได้ลักลอบมีชู้กับชายอื่น เมื่อสามีของนางได้ยินจึงสวมรอยเป็นพระพุทธรูปและแกล้งบอกกล่าววิธีต่างๆ เพื่อให้สามีของนางตาบอดจนนางหลงเชื่อจากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบถึงรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่ใช้ระหว่างพระกับภรรยาสเพศหญิง เช่น ผู้พูดใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 แทนภรรยาสเพศหญิงว่า “แม่อกอุปาสิก้า” “นาง” และ “มิ่งนาง” และใช้คำอ้างบุคคลถึงบุรุษที่ 3 แทนสามีของภรรยาสเพศหญิงว่า “ผัวมิ่งนาง” และ “ผัวนาง”

จากตัวอย่างคำอ้างถึงบุคคลดังกล่าว ทำให้ทราบรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลและปัจจัยทางสังคมล้านนาที่ปรากฏในงานเขียนต่างๆ และการศึกษาวิจัยครั้งนี้ถือเป็นการรวบรวมคำเหล่านี้เพื่อมิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษารูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา
2. ศึกษาปัจจัยทางสังคมต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา

ความสำคัญของการวิจัย

1. ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาภาษาล้านนาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เป็นการรวบรวมคำอ้างถึงบุคคลเหล่านี้มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 ที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา 4 เล่ม ได้แก่ 1.นิยายเก๋ากอง 2.นิทานศีล 3.พงศาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด และ 4.พงษาวดารเมืองน่าน ฉบับของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช

นิยามศัพท์เฉพาะ

คำอ้างถึงบุคคลในภาษาล้านนา หมายถึง คำหรือวลีที่ใช้แทนตัวผู้พูด (บุรุษที่ 1) ผู้ฟัง (บุรุษที่ 2) และผู้กล่าวถึง (บุรุษที่ 3) ที่ปรากฏในนิยายเก๋ากอง นิทานศีลห้า พงศาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิดและฉบับของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคล หมายถึง การเรียงลำดับส่วนประกอบคำอ้างถึงตามลำดับการปรากฏของคำอ้างถึงทั้ง 3 บุรุษ และประกอบกันเป็นคำๆหนึ่ง

วรรณกรรมล้านนา หมายถึง วรรณกรรมล้านนา 4 เล่ม คือ นิยายเก๋ากอง นิทานศีลห้า พงศาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิดและฉบับของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคำอ้างถึงบุคคลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 นิยามคำอ้างถึงบุคคล
- 2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคำอ้างถึงบุคคล
- 2.3 โครงสร้าง ส่วนประกอบ และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคล
- 2.4 คำอ้างถึงบุคคลในภาษาล้านนา
- 2.5 วรรณกรรมล้านนา
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 นิยามคำอ้างถึงบุคคล

คุก (Cooke. 1968: 13-14) กล่าวว่า คำอ้างถึงบุคคล หมายถึง คำที่ใช้แทนตัวผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่กล่าวถึง เมื่อเปรียบเทียบกับตนเอง คำอ้างถึงบุคคลมีความหมายสอดคล้องกับคำบุรุษสรรพนามดังที่พระยาอุปกิตศิลปสาร (2538: 79) กล่าวว่า คำบุรุษสรรพนามคือคำที่ใช้แทนบุคคลในการพูดจากัน แบ่งเป็น สรรพนามที่ใช้แทนผู้พูด (บุรุษที่ 1) สรรพนามที่ใช้แทนผู้ฟัง (บุรุษที่ 2) และสรรพนามที่ใช้แทนคน สัตว์ สิ่งของที่กล่าวถึง (บุรุษที่ 3) อังกาบ พลากรกุล (Palakornkul. 1972: 34) กล่าวว่า คำบุรุษสรรพนาม ทำหน้าที่แทนผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้อ้างถึงในการสนทนา แบ่งเป็น 3 บุรุษ คือ บุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 เช่น ฉัน เธอ เขา คุณ เป็นต้น รวมทั้งคำเรียกขานก็จัดเป็นคำอ้างถึงบุคคลประเภทหนึ่ง เนื่องจากเป็นคำที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังก่อนโยนเข้าสู่บทสนทนา ดังนั้น คำอ้างถึงบุคคลจึงมีความหมายครอบคลุมไปถึงคำสรรพนามและคำเรียกขานด้วยอังกาบ พลากรกุล (Palakornkul. 1972: 34-43) ได้แบ่งกลุ่มคำบุรุษสรรพนามออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. คำบุรุษสรรพนามเฉพาะ (Personal Pronoun Proper) แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่
 - 1.1 สรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้แทนตัวผู้พูดเอง
 - 1.2 สรรพนามบุรุษที่ 2 ใช้แทนตัวผู้ฟัง
 - 1.3 สรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนคน สัตว์ สิ่งของที่ได้กล่าวถึง ได้แก่ เขา มัน ท่าน เป็นต้น
2. คำนามที่นำมาใช้เป็นคำสรรพนาม (Personal pronominally used noun) คือ คำนามประเภทอื่นๆ ที่ทำหน้าที่เป็นคำบุรุษสรรพนาม แบ่งเป็น 10 ประเภท คือ
 - 2.1 คำเรียกญาติ (Kin Terms) เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หลาน เป็นต้น

2.2 คำเรียกญาติที่ใช้เรียกผู้ที่ไม่ใช่ญาติทางสายเลือด (Pseudo Kin Terms) เช่น เรียกบุคคลว่า “พี่” เมื่อพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวมีความอาวุโสกว่าตน หรือการใช้คำเรียกญาติอื่นๆ เช่น “น้า” “ลุง” “ป้า” เรียกบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติ แต่เรียกบุคคลอื่นที่มีความอาวุโสมากกว่าตน

2.3 คำเรียกบุคคลอื่น (Teknomy Terms) คือ การเรียกขานบุคคลที่ไม่ตรงตามความสัมพันธ์ เช่น ผู้เป็นป้าหรือน้า เรียกขานหลานคนโตว่า “พี่” เลียนแบบหลานคนเล็ก

2.4 ชื่อบุคคล (Personal Names) ได้แก่ ชื่อจริงและชื่อเล่น

2.5 คำเรียกเพื่อน (Friendship Terms) เช่น เพื่อน สหาย เกล็ด

2.6 คำเรียกอาชีพ (Occupation terms) เช่น หมอ ครู พยาบาล ช่าง กระเป๋ นายห้าง

2.7 คำนำหน้า/ยศ/ตำแหน่ง (Title) เช่น หมอวอด จ่า นายอำเภอ ท่านนายก คุณหญิง ท่านผู้หญิง คุณผู้หญิง

2.8 คำหรือวลีที่ใช้อ้างถึงคู่สมรส (Words and Phrases Specially Employed to Refer to Spouse) เช่น ระหว่างสนทนากับผู้อื่น สามีเรียกขานภรรยาของตนเองว่า “ที่บ้าน” หรือ “แฟน”

2.9 คำที่ใช้พูดกับพระสงฆ์ (Special Vocabulary Use in Speaking to and by Monks) เช่น พระคุณเจ้า หลวงพี่ พระเดชพระคุณ

2.10 คำยืมจากภาษาต่างประเทศที่ทำหน้าที่เป็นคำสรรพนาม (Foreign Loan Words as Pronouns) เช่น เรียกขานชายที่นับถือศาสนาอิสลามว่า “บัง”

จากความหมายคำอ้างถึงบุคคลดังที่นักวิชาการกล่าวไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คำอ้างถึงบุคคล คือ คำที่ใช้แทนผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง โดยคำอ้างถึงบุคคลจะรวมถึงคำสรรพนามและคำนามประเภทอื่นๆที่ทำหน้าที่เป็นคำบุรุษสรรพนาม เช่น คำเรียกญาติ ชื่อบุคคล อาชีพ/ตำแหน่ง คำนำหน้า วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก เป็นต้น

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคำอ้างถึงบุคคล

การที่ผู้พูดเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม บราวน์และกิลแมน (Brown & Gilman. 1960: 255) พบว่าปัจจัยด้านอำนาจ (power) และความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ทางสังคมก็มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล เช่น บาทหลวง ผู้นำรัฐ ทหาร หัวหน้าครอบครัว และผู้ที่มีหน้าที่สำคัญด้านความมั่นคงของชาติในทวีปยุโรป ใช้ T เป็นคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 แทนบุคคลทั่วไป ส่วน V ใช้เป็นคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 แทนผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า เช่น ในช่วงศตวรรษที่ 15 ในประเทศอิตาลี บาทหลวงเรียกขานผู้สวดภาวนาโดยใช้ T และผู้สวดภาวนาเรียกขานบาทหลวงโดยใช้ V ส่วนชาวคริสเตียนในประเทศอิตาลี เรียกขานชาวเติร์กและชาวยิวในฐานะชนชั้นผู้ถูกกดขี่ทางสังคมโดยใช้ T และในช่วงศตวรรษที่ 12 -13 ชาวฝรั่งเศสใช้ T เป็นคำเรียกขานสัตว์

เป็นต้น นอกจากนี้ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลในสังคม เช่น การเป็นบุคคลในครอบครัว การเป็นผู้ถูกจ้าง การมีฐานะที่ร่ำรวยกว่า แข็งแรงกว่า และการมีตระกูลที่สูงศักดิ์กว่า ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่มีผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลของคนในสังคมแตกต่างกัน ส่วนคุก (Cooke. 1968: 57-63) กล่าวว่า ปัจจัยหลักในการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล คือ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และสถานภาพทางสังคมของแต่ละบุคคล เช่น สถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า สถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่า และ และ สถานภาพทางสังคมที่เท่าเทียมกัน ปัจจัยรอง คือ บทบาททางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังและผู้กล่าวถึง เช่น ตำแหน่ง อาชีพ เพศ วัย และกลุ่มทางสังคม และปัจจัยเสริม ได้แก่ สถานการณ์ โอกาส ความเป็นทางการ อารมณ์ นอกจากนี้ อังคาบ พลากรกุล (Palakornkul. 1972: 59-77) กล่าวถึง ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายใน ที่เป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคมและมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลโดยตรง แบ่งเป็น 8 ประเภท ได้แก่

1. อำนาจและสถานภาพ (power and status) เช่น ฐานันดร ศาสนา ตำแหน่งทางราชการ การศึกษา ยศ และความมั่งคั่ง
2. ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (kinship and family relationship) เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ สามีภรรยา หรือบุตร และความสัมพันธ์เครือญาติ เช่น พี่น้อง ลูกหลาน
3. ความเป็นเพื่อน (friendship)
4. อาชีพ (occupation) เช่น ครู นักเรียน หมอ พยาบาล
5. อายุ (age) เช่น อายุมากกว่า อายุเท่ากัน และอายุน้อยกว่า
6. กลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic-religious group) เช่น ไทย จีน ฝรั่ง
7. เพศ (sex) เช่น เพศชายและเพศหญิง
8. ความใกล้ชิดทางสายเลือด (genealogical distance) เช่น ญาติที่มีอายุมากกว่า ญาติที่มีอายุน้อยกว่า

ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลซึ่งถือเป็นปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ และถือเป็นเงื่อนไขในการเลือกใช้คำอ้างถึงระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง และผู้กล่าวถึง แบ่งเป็น 9 ประเภท ได้แก่

1. ความสนิทสนม (Intimacy) เช่น ถ้ามีความสนิทสนมกันน้อย ใช้คำว่า “ผม” และ “คุณ” ถ้ามีความสนิทสนมกันมากก็ใช้ “กู” และ “มึง”
2. ความเคารพ (Respect) เช่น “ท่าน” แสดงถึงความเคารพมากกว่า “คุณ”
3. ความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) เช่น “อ้าว” แสดงถึงความเป็นปึกแผ่นระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

4. ความเป็นทางการ (Formality) เช่น คำว่า “ดิฉัน” แสดงถึงความเป็นทางการ
 5. การที่มีบุตรอยู่ด้วย (Presence of child) เช่น สามีเรียกรภรรยาตนเองโดยใช้คำว่า “แม่”
 6. การมีคนไม่รู้จักหรือผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่าอยู่ด้วย (Presence of non-acquaintances or persons with power and status) เช่น ใช้คำว่า “ผม” หรือ “คุณ” แทนคำว่า “กู” หรือ “มึง” ในขณะที่มีผู้ที่มีฐานะสูงกว่าหรือผู้ที่เราไม่รู้จักอยู่กับผู้ที่เรามีความสนิทสนมมาก
 7. ระยะเวลาของความรู้จักมักคุ้น (Length of time of acquaintances) เช่น ใช้คำว่า “กู” หรือ “มึง” กับผู้ที่รู้จักกันเป็นระยะเวลานาน ส่วนใช้คำว่า “แก” หรือ “เธอ” กับผู้ที่เพิ่งรู้จักกันไม่นาน
 8. การไว้ตัว (Condescension) เช่น ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่าหรืออายุมากกว่า ใช้คำว่า “เธอ” กับผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่าหรืออายุน้อยกว่า
 9. การแสดงอารมณ์ (Emotional manifestation) เช่น การเปลี่ยนสรรพนามตามอารมณ์เช่น ใช้ “กู” หรือ “มึง” ในขณะที่โกรธจัดหรืออารมณ์ไม่ดี
- นอกจากนี้กัลยา ดิงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 31) พบว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลในสังคมไทย แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้
1. ความสัมพันธ์แบบสมดุลง คือ ความสัมพันธ์ที่มีความเท่าเทียมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือมีบทบาททางสังคมที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คู่รัก คนที่มีความรู้จักกัน และคนที่ไม่รู้จักกัน
 2. ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง คือ ความสัมพันธ์ที่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เช่น อีกฝ่ายมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า อายุ ประสบการณ์หรือมีอำนาจมากกว่า รวมถึงการมีบุญคุณเหนือกว่าอีกฝ่าย ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทย สามีย่อมเป็นที่เคารพของภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือนายกับบ่าว ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับลูกศิษย์ เป็นต้น
 3. ความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังไม่ชัดเจนที่บทบาททางสังคมไม่ชัดเจน หรือไม่เน้นสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าหรือต่ำกว่า เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ

2.3 โครงสร้าง ส่วนประกอบ และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคล

2.3.1 ส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคล

กัลยา ติงศภิตย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 17-20) กล่าวถึง ส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคล หมายถึง คำต่างๆ ตั้งแต่ 1 คำขึ้นไปอยู่ร่วมกันหรือประกอบกันขึ้นเป็นคำอ้างถึงบุคคลคำหนึ่ง โดยแบ่งส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคล ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

2.3.1.1 ชื่อ ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า first name แปลว่า ชื่อแรก เป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของคำเรียกขาน ที่พบส่วนใหญ่เป็น เช่น จันทิมา สมศักดิ์ เป็นต้น รองลงมาคือ “ชื่อเล่น” หรือ “ชื่อย่อ” เช่น ตู๊ก น้อย สุ (ย่อมาจากสุชาดา) เป็นต้น

2.3.1.2 คำเรียกญาติ ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า kin term หมายถึง คำที่แสดงความสัมพันธ์โดยเชื้อสายหรือโดยการแต่งงาน ที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังที่เป็นญาติแท้จริง หรือผู้ที่ไม่ใช่ญาติ แต่เปรียบเทียบเสมือนญาติ เรียกแม่ว่า “แม่” เรียกยายว่า “ยาย” หรือเรียกผู้หญิงสูงอายุคราวเดียวกับยายของตนว่า “ยาย” เป็นต้น และมีบางคำได้แก่คำว่า “พ่อ” “แม่” “ตา” “ยาย” ที่ผู้พูดใช้เรียกบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ พ่อ แม่ ตา ยาย ของตนเองหรือไม่ใช่บุคคลที่เทียบได้กับ พ่อ แม่ ตา ยาย ของตน คำเหล่านี้ปรากฏเป็นคำนำชื่อและใช้เรียกลูกหลานหรือเพื่อน เช่น “พ่อจุก” “ยายนิด” เป็นต้น คำว่า พ่อ แม่ ตา ยาย เหล่านี้ไม่ถือเป็นคำเรียกญาติ แต่จะถือเป็นคำสรรพนาม/คำนำหน้า ซึ่งเป็นคนละประเภทกับหมู่ที่เป็นคำเรียกญาติ

2.3.1.3 ยศ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า rank หมายถึงเครื่องกำหนดฐานะหรือชั้นของบุคคล เช่น จ่า หมู่ พระยา คุณหญิง ในกรม เป็นต้น

2.3.1.4 อาชีพ/ตำแหน่ง ตำแหน่ง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า title หมายถึงฐานะหรือหน้าที่การงาน เช่น นายอำเภอ ส่วนอาชีพนั้น หมายถึงคำเรียกขานที่ระบุอาชีพของผู้ฟัง เช่น หมอ ซึ่งคำทั้งสองจัดไว้เป็นประเภทเดียวกัน เพราะคาบเกี่ยวกันอยู่ เช่น คำว่านายอำเภอ เช่น คำว่า นายอำเภอ อาจถือได้ว่าเป็นทั้งตำแหน่งและอาชีพ คำว่า เพื่อน และทิด ก็จัดไว้ในประเภทนี้ด้วย

2.3.1.5 วลีแสดงความรู้สึก คือข้อมูลที่ใช้เป็นคำเรียกขานหรือส่วนประกอบหนึ่งของคำเรียกขาน เพื่อแสดงความรู้สึกพิเศษต่อผู้ฟัง เช่น “ที่รัก” “น้อยยอดรักของพี่” เป็นต้น

การจัดคำหรือกลุ่มคำ เข้าเป็นประเภทวลีแสดงความรู้สึกนั้นถือเอาตำแหน่งของการปรากฏร่วมกับส่วนประกอบอื่นๆ เป็นเกณฑ์สำคัญ กล่าวคือ จะต้องเป็นคำหรือวลีที่ปรากฏท้ายชื่อได้ และมีหน้าที่เหมือนส่วนขยาย กลุ่มคำ เช่น “พี่ที่รักของน้อง” “น้องสุดที่รัก” ซึ่งอาจแยกได้เป็น “คำเรียกญาติ + วลีแสดงความรู้สึก” (พี่ + ที่รักของน้อง, น้อง + สุดที่รัก) แต่ไม่ได้แยกคำ เนื่องจากวลีจะปรากฏหลัง “ชื่อ” ไม่ได้ ดังนั้นคำเรียกขาน เช่นคำว่า “สายใจน้องสุดที่รัก” จึงจัดตั้งเป็น “ชื่อ + วลีแสดงความรู้สึก”

2.3.1.6 สรรพนาม/คำนำหน้า

สรรพนาม นิยมใช้คำระบุเพศ หรือ สถานภาพของผู้ฟัง หมายถึง คำที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังซึ่งมิใช่คำที่อยู่ในประเภทที่กล่าวมาในข้อ 1-5 เช่น ท่าน คุณ ได้เท่า ไฉน พ่อคุณ พ่อเจ้าประคุณ ส่วนคำนำหน้า เมื่อเทียบกับผู้พูดว่าสูงหรือต่ำกว่า เช่น “อ” “คุณ” “นาง” และปรากฏหน้าส่วนประกอบอื่นของคำเรียกขาน เนื่องจากคำนำหน้าและสรรพนามคาบเกี่ยวและใกล้เคียงกัน กล่าวคือมีคำสรรพนามหลายคำที่อาจใช้เป็นคำนำหน้า จึงจัดกลุ่มคำทั้ง 2 พวกไว้ในกลุ่มเดียวกัน เรียกว่า “สรรพนาม/คำนำหน้า”

2.3.1.7 คำลงท้าย คำที่มักแสดงความรู้สึก หรือแสดงความสนิทสนมที่ผู้พูดมีต่อผู้ฟัง ใช้ส่วนประกอบอื่นๆ ของคำเรียกขานและต้องปรากฏอยู่ข้างท้ายเสมอ

2.3.2 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคล

กัลยา ดิงศภิตย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 21-27) กล่าวถึง รูปแบบคำอ้างถึงบุคคล หมายถึง ลักษณะการเรียงลำดับส่วนประกอบคำและประกอบกันขึ้นเป็นคำอ้างถึงบุคคลคำหนึ่งตามลำดับการปรากฏ รูปแบบคำอ้างถึง 3 ประเภท คือ

2.3.2.1 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว มี 6 รูปแบบ ได้แก่

2.3.2.1.1 สรรพนาม/คำนำหน้า ตัวอย่างเช่น คุณ คุณนายครับ ได้เท่า ฝ่าพระบาท ลูกพี่ ไฉนhus พ่อมหาจำเริญ และแม่เฒ่า

2.3.2.1.2 คำเรียกญาติ ตัวอย่างเช่น ป้า หลาน ลูก เจ้ และยาย

2.3.2.1.3 ยศ ตัวอย่างเช่น คุณหญิง จ่า ท่านชาย และในกรม

2.3.2.1.4 อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น อาจารย์ ครูใหญ่ ผู้จัดการ ผู้ใหญ่ และหมอ

2.3.2.1.5 ชื่อ มีการใช้ชื่อจริงและชื่อเล่นเป็นคำเรียกขาน

2.3.2.1.6 วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น เพื่อนรัก ที่รัก คนดีของฉัน ทูนหัว และดวงใจของแม่

2.3.2.2 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย มี 12 รูปแบบ ได้แก่

2.3.2.2.1 สรรพนาม/คำนำหน้า + คำเรียกญาติ ตัวอย่างเช่น คุณอา ไฉนhus เสด็จพ่อ เจ้าหลานชาย และพี่น้องชาย

2.3.2.2.2 สรรพนาม/คำนำหน้า + ยศ ตัวอย่างเช่น ท่านนายพล คุณจ่า เจ้าขุนและคุณหม่อมหลวง

2.3.2.2.3 สรรพนาม/คำนำหน้า + อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น คุณหมอ ท่านนายก ท่านสมุหนายก ท่านครู และอ้ายเจ๊กขั้บรถ

2.3.2.2.4 สรรพนาม/คำนำหน้า + ชื่อ ตัวอย่างเช่น หนูใหญ่ เจ้าแต่น นายสวัสดิ์
คุณละเมียด อีสะอั้ง ยายป้อม ตาพลอย แม่แย้ม และพ่อสรวุ

2.3.2.2.5 สรรพนาม/คำนำหน้า + วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น คุณที่รัก
และไอ้เพื่อนยาก

2.3.2.2.6 คำเรียกญาติ + ยศ ตัวอย่างเช่น พี่ขุน และพี่หลวง

2.3.2.2.7 คำเรียกญาติ + อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น หลงหมอ หลงผู้ใหญ่ และพี่
ทิด

2.3.2.2.8 คำเรียกญาติ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น พี่เกรียง น้องต๋ม น้ำโหว หลงจ้อย ลูกต๋ม
และอาเถียร

2.3.2.2.9 ยศ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น จ่าแหวง หมวดดารา พระยาโกศัย ขุนอาทร และ
หมื่นณรงค์

2.3.2.2.10 ยศ + วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น ท่านชายทูนหัวของแม่

2.3.2.2.11 อาชีพ/ตำแหน่ง + ชื่อ ตัวอย่างเช่น ผู้กำกับบิสระ หมออัจ สมุห์แสง
และทิดเขียว

2.3.2.2.12 ชื่อ + วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น เสวตเพื่อนยาก อุษายอด
รัก กุณิศที่น่าสงสาร และนุชแม่จอมขวัญ

2.3.2.3 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย มี 7 รูปแบบ ได้แก่

2.3.2.3.1 สรรพนาม/คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น คุณป้า
อาจารย์ และคุณลุงนายอำเภอ

2.3.2.3.2 สรรพนาม/คำนำหน้า + ยศ + อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น คุณพระ
ปลัด

2.3.2.3.3 สรรพนาม/คำนำหน้า + ยศ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น คุณหลวงพิสิฐคะ และ
คุณพระวิเศษ

2.3.2.3.4 สรรพนาม/คำนำหน้า + อาชีพ/ตำแหน่ง + ชื่อ ตัวอย่างเช่น ไอ้ทิด
แก้ว และท่านอัยการสมิง

2.3.2.3.5 สรรพนาม/คำนำหน้า + ชื่อ + วลีแสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น แม่ฉัน
ที่รัก ไอ้แก้วเพื่อนรัก และคุณนิดของผม

2.3.2.3.6 คำเรียกญาติ + ชื่อ + วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น พี่ต๋นของ
น้อง และลุงหญิงม่านฟ้าของแม่

2.3.2.3.7 ยศ + ชื่อ + วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น หญิงน้อยหลานเรา

ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์ (2554: 29-35) ศึกษาคำอ้างถึงบุคคลในพระราชสำนักสยาม โดยศึกษาเฉพาะรูปแบบคำอ้างถึงบุรุษที่ 3 ของสมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบดินทร์ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ พบรูปแบบคำอ้างถึงบุรุษที่ 3 แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

(1) รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว คือ รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่ปรากฏตามลำพังโดยไม่มีส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคลประเภทอื่นมาประกอบด้วย แบ่งออกเป็น 4 ประเภท 1) ชื่อ 2) คำเรียกญาติ 3) อาชีพ/ตำแหน่ง และ 4) สรรพนาม/คำนำหน้า

(2) รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย ได้แก่

2.1 คำนำหน้า + ส่วนขยาย เช่น เสด็จ อุปัชฌาย์ ทูลหม่อมมบน ท่านองค์เล็ก เป็นต้น

2.2 คำนำหน้า + คำเรียกญาติ ตัวอย่างเช่น “ทูลหม่อมมยาเสด็จมา รับสั่งเราว่าฟ้าชายหายดีแล้วหรือ” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี) (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี) (ทูลหม่อมมยา) กรมสมเด็จพระสุรดิษฐ์ประยูร

2.3 คำนำหน้า + ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น “เสด็จน้ำก็ลงสงด้วย ลือคุณท้าววนิดา เล่นสนุก” จากตัวอย่าง “คุณท้าววนิดา หมายถึงเจ้าจอมมารดาสุน ในรัชกาลที่ 4 เป็นท้าววนิดาวิจิตร ในรัชกาลที่ 5

2.4 คำนำหน้า + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เราพบแม่แสด ๆ บอกเราว่าทูลหม่อมมบนไม่เสด็จ” จากตัวอย่าง “แม่แสด” หมายถึงเจ้าจอมมารดาในรัชกาลที่ 5

2.5 คำเรียกญาติ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เราถามว่าน้องชายเล็กมาหรือ” จากตัวอย่าง “น้องชายเล็ก” หมายถึง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 5 เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

2.6 คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย ตัวอย่างเช่น “ตามเสด็จออกไปวัดพระเชตุพน เอนายที่บนไปด้วย” จากตัวอย่าง “เอนายที่บน” หมายถึง สมเด็จพระราชโอรสในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

2.7 คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง เช่นคำว่า ลูกพระครู ลูกวังหน้า

2.8 ตำแหน่ง + ส่วนขยาย เช่นคำว่า ต่างกรมผู้ใหญ่ เจ้าเมืองออกสเตรีย

2.9 อาชีพ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “หมอเกาแวนมาเฝ้า เหาขวดสี่เขี้ยวมาถวาย” จากตัวอย่าง “หมอเกาแวน” หมายถึง Peter Cowan แพทย์หลวงชาวสก๊อต

2.10 อาชีพ/ตำแหน่ง + คำเรียกญาติ ตัวอย่างเช่น “เราคุยเล่นกับขรัวแล้วตามเสด็จออกจาวัดบวรนิเวศน์” จากตัวอย่าง “ขรัว” หมายถึง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

2.11 ชื่อ + ส่วนขยาย ตัวอย่างเช่น “ลงมาถึงเรือเราเห็นสินอ้วน เราบอกให้ป่าโสม
ดู” จากตัวอย่าง “สินอ้วน” หมายถึง พระยาสมุทรานุรักษ์

2.12 ยศ + ชื่อ เช่นคำว่า เจ้าพระยาสุรวงษ์ พระยาไชยภูมิ กำนาย กรมหลวงวรลังศา

2.13 ฐานันดร + ชื่อ เช่นคำว่า เจ้าชายจรัญ หึงจรัส หึงสุหรัย คุณใหญ่ คุณ
เปี้ย คุณชื่น เจ้าสาย องค์จระ องค์หญิงศศิพงศ์ประไพ องค์ชายเพ็ญ

2.14 คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย เช่นคำว่า เสด็จป่าองค์ยิ่ง เสด็จป่าที่
สิ้นพระชนม์ ทูลหม่อมอาองค์น้อย

2.15 คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ยศ ตัวอย่างเช่น “นุ่งผ้าม่วงใส่ลายสร้อย ไปแะ
ตำหนักเสด็จป่าพระนาง ทูลลาแล้วไปปราสาท” จากตัวอย่าง “เสด็จป่าพระนาง” หมายถึง สมเด็จพระ
ปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี

2.16 คำนำหน้า + ยศ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “แล้วทรงลงไปถวายเสด็จในกรมพระปว
เรศทรงผูกมือ” จากตัวอย่าง “เสด็จในกรมพระปวเรศ” หมายถึง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
ยาปวเรศวริยาลงกรณ์

2.17 คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ชื่อ เช่นคำว่า เสด็จอาดิศ ยายพี่หนู คุณตาราชา
ประสิทธิ์

2.18 ยศ + คำนำหน้า + ชื่อ เช่นคำว่า หลวงนายศักดิ์ และพระนายไวย

2.19 ยศ + ชื่อ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “พระเทพผลเป็นผู้เฒ่ามากก็ไม่รู้จัก บอกแต่ว่า...”
จากตัวอย่าง “พระเทพผล”

2.20 คำเรียกญาติ + ยศ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “ผู้ตัดสิน 5 คน คือ อากรมดำรง อ
กรมขุนนริศ อาสมมต อาไชยันต พระยาเทเวศร์” จากตัวอย่าง “อากรมดำรง” หมายถึง สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอชั้น พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ส่วน “อากรมขุนนริศ” หมายถึง
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4 เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

2.21 คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เสด็จลงสมโภชน้องชายลูก
ทิพย์เกสร ทูลหม่อมมบนประทานชื่อว่า ดิลกนพรัฐ” จากตัวอย่าง “น้องชายลูกทิพย์เกสร” หมายถึง พระ
เจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 5 กรมหมื่นสรวรรควิไลยนฤบดี เจ้าจอมมารดาเกิดในสกุล ณ เชียงใหม่

2.22 คำเรียกญาติ + คำนำหน้า + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “กลับมาเกือบทุ่ม แล้วตาม
เสด็จไปสมโภชลูกแม่ทับทิม ชื่อวุฒิไชยเฉลิมลาภ” จากตัวอย่าง “ลูกแม่ทับทิม” หมายถึง พระเจ้าบรม
วงศ์เธอชั้น 5 กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร

2.23 คำเรียกญาติ + อาชีพ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เล่นในห้องหลังแดง พี่เนรพพิพัฒน์ เอาของมาให้” จากตัวอย่าง “พี่เนรพพิพัฒน์” หมายถึง พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 5 พระองค์เจ้ารพีพัฒน์ ศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

2.24 ฐานันดร + คำเรียกญาติ + ฐานันดร ตัวอย่างเช่น “เย็นไม่ได้ไปบน ที่เรือนมี สวดสมโภชเดือนองค์ชายลูกคุณหญิง” จากตัวอย่าง “องค์ชายลูกคุณหญิง” หมายถึง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4 พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร

2.25 ฐานันดร + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย ตัวอย่างเช่น “เสด็จไปเรือนแม่พร้อม เจ้านายข้างหน้ามาขอเยี่ยมองค์หญิงแฝดที่ประสูติใหม่” จากตัวอย่าง “องค์หญิงแฝดที่ประสูติใหม่” หมายถึง พระราชธิดาแฝด ได้แก่ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าประภาพรรณพิไลย และพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าประไพพรรณพิลาศ

2.26 ชื่อ + อาชีพ + ยศ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “ทูลหม่อมบนเสด็จขึ้น เปลี่ยนเมียพระยาภาสเอาจากมาถวาย” จากตัวอย่าง “เปลี่ยนเมียพระยาภาส” หมายถึง ท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภริยา เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)

2.27 คำเรียกญาติ + คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เราได้ข่าวที่ ทูลหม่อมบน ท่านรับ เสด็จว่าลูกเสด็จอาโส ออกเป็นผู้หญิง” จากตัวอย่าง “ลูกเสด็จอาโส” หมายถึง หม่อมเจ้าหญิงประสาธสวัสดี จิรประวัติ

2.28 คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ + ฐานันดร + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เสด็จไปเก็บ ไปไม้มงคลที่สวนสวรรค์แล้วเสด็จลงสมโภชน้องหญิงลูกเจ้าสาย” จากตัวอย่าง “น้องหญิงลูกเจ้าสาย” หมายถึง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 5 เจ้าฟ้านภาจรจำรัสศรี พระธิดาในพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ

2.29 ยศ + ชื่อ + อาชีพ + สรรพนาม ตัวอย่างเช่น “พอได้เวลาพระฤกษ์ลงทรงแล้ว พระยาศรีสุนทรอาจารย์เราอ่านประกาศ” จากตัวอย่าง “พระยาศรีสุนทรอาจารย์เรา” หมายถึง พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

2.30 ฐานันดร + คำเรียกญาติ + คำนำหน้า + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เย็นไปบน ตาม เสด็จลงสมโภชเดือนองค์หญิงแม่ลูกอ่อน” จากตัวอย่าง “องค์หญิงแม่ลูกอ่อน” หมายถึง พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 5 พระองค์เจ้าอรประพันธ์ราไพ

2.31 ฐานันดร + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย ตัวอย่างเช่น “ป้าโสมบอก เภาว่าหญิงแฝดคนเล็กที่เมื่อวานชักไปตายเสียแล้ว เราเสียใจมากนั้” จากตัวอย่าง “หญิงแฝดคนเล็กที่เมื่อวานชักไป” หมายถึง พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าประไพพรรณพิลาศ

2.32 คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ฐานันดร + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “เราได้ส่งน้ำพระ
อัฐิเสด็จลงองค์กรรมด้วย” จากตัวอย่าง “เสด็จลงองค์กรรม” หมายถึง พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4
พระองค์เจ้าอุณากรรณอนันตนาไชย ที่ 1 ในสมเด็จพระปิยมหาราช

2.33 คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ยศ + ชื่อ ตัวอย่างเช่น “รับสั่งว่าเมื่อคราวพูล
หม่อมอาหญิงกรมหลวง วิสุทธิกษัตริย์ พระเจ้านครเชียงใหม่กาวิโลรส เคยได้มาเป็นคู่เคียง” จาก
ตัวอย่าง “พูลหม่อมอาหญิงกรมหลวงวิสุทธิกษัตริย์” หมายถึง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4 เจ้าฟ้า
จันทรมณฑล พระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมพระราชพงศาวดารกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ

2.34 ฐานันดร + ชื่อ + คำเรียกญาติ + คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + ชื่อ
ตัวอย่างเช่น “ทีหลังเจ้านางดูเจ้าชายเศรษฐีลูกชายเสด็จจางเรศนั่งเล่นเรือกับ (เล่น) พัดของเจา นำ
เอ็นดู” จากตัวอย่าง “เจ้าชายเศรษฐีลูกชายเสด็จจางเรศ” หมายถึง หม่อมเจ้าชายเศรษฐีฤดากร
ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4 พระองค์เจ้ากฤษดาภินิหาร กรมพระนเรศวรฤทธิ

2.4 คำอ้างถึงบุคคลในภาษาล้านนา

บุญคิด วัชรศาสตร์ (2538: 31-32) ได้ยกตัวอย่างคำสรรพนามและถือเป็นคำอ้างถึงบุคคล
ชนิดหนึ่งในภาษาล้านนาที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

“ข้า”	ใช้แทนตัวผู้พูด (บุรุษที่ 1) ทัวไป
“ข้าเจ้า”	ใช้แทนตัวผู้พูดที่เป็นเพศหญิงเมื่อพูดกับพระผู้ใหญ่หรือ เชื้อเจ้าผู้ครองนคร
“ข้าอัย”	ใช้แทนตัวผู้พูดทั้งเพศชายและเพศหญิง (ในหมู่ชาวไทลื้อ และชาวยอง)
“กู”	ใช้แทนตัวผู้พูดทั้งเพศชายและเพศหญิง (คู่กับ “มึง”)
“มึง”	ใช้เรียกบุรุษที่ 2 (คู่กับ “กู”)
“ฮา”	ผู้พูดใช้เรียกขานแทนตนเองว่า “ฮา” ระหว่างผู้ที่มีสถานะ เท่ากันกับผู้พูดหรือต่ำกว่าตัวเอง หรือใช้กับคนที่มีความ สนิทสนมกัน (คู่กับ “คิง”)
“คิง”	ใช้เรียกบุรุษที่ 2 ที่มีความสนิทสนมกันหรือมีสถานะต่ำกว่า ตน (คู่กับ “ฮา”)
“ตัว”	ใช้เรียกบุรุษที่ 2 (คู่กับ “เป็น”)
“ตุ๋”	ใช้แทนตัวผู้พูด (บุรุษที่ 1) เช่น ตุ๋, พวกตุ๋
“ท่าน”	ใช้เรียกบุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3

“ปา”	ใช้เรียกบุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 ที่มีสถานะต่ำกว่าผู้พูด
“สู”	ใช้เรียกบุรุษที่ 2
“อ้าย”	วิธีใช้ คือ 1) ใช้เรียกพี่ชายคนโต คู่กับพี่สาวคนโตว่า “เอื้อย” 2) ใช้เรียกเพศชายที่มีอายุมากกว่าตน 3) ใช้เรียกตนเองซึ่งมีอายุมากกว่า กับผู้ฟังที่มีอายุน้อยกว่าตนเอง
“อู้ย”	ใช้เรียกบิดามารดาของพ่อแม่ และเรียกผู้ที่มีศักดิ์เสมอกับพ่อแม่ แม่อู้ย
“ไเอ”	คำนำหน้าเรียกเพศชายที่มีความสนิทสนมหรือมีสถานะต่ำกว่าตน คู่กับเพศหญิงว่า อี, อี้ บางท้องถิ่นใช้ “ไเอ”
“อิ”, “อี”	ใช้เป็นคำนำหน้าชื่อผู้หญิง (คู่กับ “ไเอ”)
“เฮา”	ใช้เรียกขานตนเองหรือเรียกขานผู้อื่นก็ได้ตามบริบททางสังคม

คำอ้างถึงบุคคลดังที่บุญคิด วัชรศาสตร์ (2538: 31-32) ได้กล่าวไว้ข้างต้นถือเป็นการศึกษาคำอ้างถึงบุคคลในภาษาล้านนาในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากคำอ้างถึงบุคคลที่ผู้วิจัยพบในงานวรรณกรรมล้านนาซึ่งพบรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลอื่นๆอีก เช่น คำอ้างถึงบุคคลที่สามใช้คำอ้างถึงภรรยา เช่น “มิ่งนาง” คำอ้างถึงบุคคลที่ภรรยาใช้คำอ้างถึงสามี เช่น “ชายพี่เจ้า” และคำอ้างถึงพระมหากษัตริย์ เช่น “ตนผ่านแผ้วราชา” “พระนักรัทธิเจ้าช้าง” “พระบาทไธเหนือหัว” ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษานิยายเก๋ากอง นิทานสี่ล้า พงศาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด และพงศาวดารเมืองน่าน ฉบับพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เพื่อศึกษาคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษในภาษาล้านนาดั้งเดิมจากวรรณกรรมที่ใช้อักษรล้านนาเขียนดำเนินเรื่อง

2.5 วรรณกรรมล้านนา

วรรณกรรมล้านนา คือ งานเขียนที่แต่งขึ้นโดยใช้ตัวอักษรธรรมล้านนาเขียนดำเนินเรื่อง และมีการสอดแทรกวิถีชีวิต สภาพสังคม และความแตกต่างระหว่างบุคคลในสังคมผ่านตัวละครและเนื้อเรื่อง บุญคิด วัชรศาสตร์ (2542: 8-9) แบ่งวรรณกรรมล้านนาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ คือ วรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมาแบบปากต่อปาก โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ตำนาน นิทาน นิยาย คำสำนวน สุภาษิต พงพยา คำเกี่ยวสาว เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

2. วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร คือ วรรณกรรมที่มีการจดบันทึกโดยใช้อักษรธรรมล้านนา เขียนดำเนินเรื่อง โดยบันทึกลงในวัสดุต่างๆ เช่น ใบลาน ปี่ปสา (กระดาษสา) ศิลาจารึก เป็นต้น วรรณกรรมลายลักษณ์อักษรล้านนา แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 2.1 วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา
- 2.2 วรรณกรรมทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย ตำนานพื้นเมือง
- 2.3 วรรณกรรมกวีนิพนธ์ กาพย์ โคลง นิราศ คร่าว
- 2.4 วรรณกรรมประเพณี พิธีกรรม เวทย์มนต์ คาถา
- 2.5 วรรณกรรมคำสอน เช่น ชาดกทางพระพุทธศาสนา โลกนัย โลกหานี
- 2.6 วรรณกรรมเพื่อความบันเทิง เช่น ตำนาน นิทาน นิยาย

วรรณกรรมลายลักษณ์อักษรล้านนาที่เลือกใช้ในการศึกษารูปแบบคำอ้างอิงถึงบุคคล คือ ตำนานพื้นเมือง นิทานและนิยาย ได้แก่ นิยายเก้ากอง นิทานสี่ห้า และพงศาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิดและฉบับพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เพราะวรรณกรรมเหล่านี้ ถือเป็นเรื่องเล่าที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ และพบการใช้คำอ้างอิงถึงบุคคล ทำให้ทราบถึงทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของคนในสังคมล้านนาอย่างลึกซึ้ง (สมเจตน์ วิมลเกษม. มปป.: 6) ผู้วิจัยจึงเลือกวรรณกรรมทั้ง 4 เล่มดังกล่าว เป็นข้อมูลในการศึกษารูปแบบคำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 และปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างอิงถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาคำอ้างอิงถึงบุคคล พบการศึกษารูปแบบคำอ้างอิงถึงบุคคลใน 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาคำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษเดียว ได้แก่ กุลธิดา กลิ่นเฟื่อง (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้คำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายเพศชายและเพศหญิง พบว่า เพศชายและเพศหญิงใช้การละคำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 มากที่สุด การเลือกใช้คำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 พบที่เหมือนกัน คือ การใช้คำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ระหว่างคู่สนทนาที่มีความสนิทสนมกัน เพศชายและเพศหญิง ใช้คำว่า “กู” “ฉัน” การใช้ชื่อเล่น และการใช้ชื่ออาชีพ และที่แตกต่างกันคือ เพศชาย ใช้คำเรียกญาติ ส่วนเพศหญิงใช้คำว่า “เขา” “เรา” และ “หนู” และการใช้คำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ระหว่างคู่สนทนาที่ไม่มีความสนิทสนมกัน เพศชาย ใช้คำว่า “ผม” ส่วนเพศหญิงใช้คำว่า “ดิฉัน” ขณะที่ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์ (2554: 23-38) ศึกษาคำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่ปรากฏในจดหมายเหตุ ของสมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบติ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ พบการใช้คำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ทั้งหมด 5 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ชื่อเล่นและชื่อจริง เช่น จักร์ วาศ อรพิน รพีพัฒน์ วรศักดิ์ดา วชิรญาณวโรรส การใช้คำเรียกญาติ

เช่น ลูก พี่ น้อง น้องชาย น้องหญิง น้ำ อาปู้ ย่า ตา การใช้อาชีพ/ตำแหน่ง เช่น ครู หมอ อาจารย์ ตำรวจ ทหาร มหาดเล็ก วังหน้า เจ้าจอม ท้าวศรีสัจจา ท้าววรจัน การใช้ยศ/ฐานันดร เช่น จ่า หลวง พระยา เจ้าพระยา กรม กรมหมื่น หญิง (หม่อมเจ้าหญิง) หม่อมเจ้า เจ้า (หม่อมเจ้า) เจ้าชาย (หม่อมเจ้าชาย) องค์ (พระองค์เจ้า) การใช้สรรพนามและคำนำหน้า เช่น แก ท่าน หลบหม่อม นาย คุณ สมเด็จ เสด็จ และการใช้ส่วนขยาย เช่น อุปัชฌาย์ องค์เล็ก องค์ใหญ่

2. การศึกษาคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษ คือ คุณ (Cooke. 1965: 19-247) ศึกษาคำอ้างถึงบุคคลในภาษาไทย พม่า และเวียดนาม พบการใช้คำอ้างถึงบุคคลในภาษาไทยบุรุษที่ 1 เช่น “กู” “เขา” “ข้า” และ “เรา” การใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 เช่น “มึง” “ตัว” “เอ็ง” และ “นาย” และคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 เช่น เขา มัน ท่าน หล่อน (อ้างถึงบุคคลอื่นเฉพาะเพศหญิง) และพระองค์ (อ้างถึงบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า ส่วนคำอ้างถึงบุคคลในภาษาพม่า ได้แก่ การใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 เช่น /tyunvdov/ /tyamaq/ /kowv/ /dabeqdov/ หรือ /dabeqdovmaq/ การใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 เช่น /khinvbyax/ /nyix/ และ /ninv/ และการใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 เช่น /θuy/ และ /θuymaq/¹ ในขณะที่คำอ้างถึงบุคคลในภาษาเวียดนาม พบการใช้คำอ้างถึงบุคคลที่มีความหมายครอบคลุมระหว่างคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 และคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 เช่น /ông/ (ใช้อ้างถึงเพศชายที่มีอายุมากกว่าบุรุษที่ 1 และอ้างถึงเพศชายที่ผ่านการสมรสแล้วบุรุษที่ 2) /bá/ (ใช้อ้างถึงเพศหญิงที่มีอายุมากกว่าบุรุษที่ 1 และอ้างถึงเพศหญิงที่ผ่านการสมรสแล้วบุรุษที่ 2) และการใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 เช่น /Nguòi/ และ /nó/ เช่นเดียวกับบาร์อน (Baron.2001: abstract) ศึกษาการใช้คำอ้างถึงบุคคลในบทสนทนาภาษาไทย พบการใช้คำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษในบทสนทนาในภาษาไทย ได้แก่ การใช้คำอ้างบุคคลบุรุษที่ 1 เช่น “ข้าพเจ้า” “กระผม” “ดิฉัน” “ผม” “เรา” “อ้าว” “ข้า” “กู” และ “เขา” (แทนตัวผู้พูด ในกรณีที่มีความสนิทสนมกัน) การใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 เช่น “ได้เท้า” “ท่าน” “คุณ” “เธอ” “นาย” “ตัว” “ตัวเอง” “เรา” “เอ็ง” “มึง” และการใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่พบมากที่สุด คือ การใช้คำว่า “เขา” และการใช้ส่วนประกอบคำเรียกขานในการอ้างถึงบุคคลอื่น ส่วนสุชาดา เจียพงษ์ (2553) ศึกษาเปรียบเทียบคำบุรุษสรรพนามทั้ง 3 บุรุษในภาษาไทย 4 ถิ่น พบภาษาไทยถิ่นกลางมีจำนวนคำอ้างถึงบุคคลมากที่สุด จำนวน 18 รูป และมีลักษณะเหมือนกับคำอ้างถึงบุคคลในภาษาไทยถิ่นใต้ จำนวน 13 รูป ส่วนในภาษาไทยถิ่นเหนือ พบจำนวนรูปคำอ้างถึงบุคคล เหมือนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน จำนวน 12 รูป

¹ การถอดสัญลักษณ์คำอ้างถึงบุคคลในภาษาพม่า ใช้ตามแบบต้นฉบับของ Cooke ซึ่งเป็นการถอดแบบ Phonemic transcription ของ Mary R. Hass

ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล

จากการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับคำอ้างถึงบุคคล ผู้วิจัยจำแนกลักษณะความสัมพันธ์ตามวิธีการของกัลยา ติงศภิตย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 66 - 68) ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบสมดุลง ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง

ความสัมพันธ์แบบสมดุลง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คู่รัก คนรู้จักกัน และคนที่ไม่รู้จักกัน ทรัดกิลล์ (Trudgill. 1974: 134-135) ศึกษาคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ในภาษายุโรป พบการแสดงความสัมพันธ์ผ่านการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 โดยในภาษาฝรั่งเศสใช้ “tu” ภาษาเยอรมันใช้ “du” และภาษากรีกใช้ “esi” ในภาษาไทย บารอน (Baron.2001: abstract) ศึกษาการใช้คำอ้างถึงบุคคลในบทสนทนาในภาษาไทย พบคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษที่แสดงถึงความสนิทสนมในภาษาไทย ดังนี้ รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ได้แก่ “กู” และ “เขา” (แทนตัวผู้พูด ในกรณีที่มีความสนิทสนมกัน) รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ได้แก่ “มึง” “เ็ง” “เรา” “ตัว” และ “ตัวเอง” และคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 พบเพียงคำเดียว คือ “เขา” เช่นเดียวกับจตุพร ศิริสัมพันธ์ (2529: 90 - 93) ศึกษาเรื่องคำสรรพนามในบันทึกและจดหมายโกษาปาน พบการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังจะเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล ดังนี้ ผู้พูดใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ว่า “กู” และ “อ้าว” แทนตนเอง และใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ว่า “มึง” และ “ลื้อ” แทนผู้ฟังที่มีความสนิทสนมระหว่างกัน

ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย ณรงค์กรธร รอดทรัพย์ 2554: 23-38) ศึกษาคำอ้างถึงบุคคลในพระราชสำนักสยาม โดยศึกษาเฉพาะรูปแบบคำอ้างถึงบุรุษที่ 3 ของสมเด็จพระบรมราชปิตุลาภิบัติ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ พบปัจจัยด้านอายุส่งผลต่อการเลือกใช้รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ดังนี้ การใช้คำอ้างถึงบุคคลแทนบุคคลที่มีอายุร่วคราวเดียวกัน จะเลือกใช้รูปแบบคำอ้างถึงบุคคล คือ สุวานันดร + ชื่อจริง/ชื่อเล่น เช่น องค์ชายเพ็ญหญิงสุหร่าย และการใช้คำอ้างถึงบุคคลแทนผู้ที่มีความอาวุโสกว่าจะเลือกใช้รูปแบบคำอ้างถึงบุคคล คือ คำเรียกญาติ หรือคำนำหน้า + คำเรียกญาติ เช่น คุณยาย เสด็จลุง คุณยายคลัง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อยแล้ว ในลักษณะความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลงยังมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าว มีชัย เอี่ยมจินดา (2535: 79-81) ศึกษาวิวัฒนาการคำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน พบว่า สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา ปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคมส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลมีความแตกต่างกันระหว่างผู้มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าและผู้มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า คือ ผู้มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ว่า “ข้า” “กูข้า” ข้าพเจ้า” “ข้าพระพุทธเจ้า” ข้าพระบาท” ในการแทนตนเอง และเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ว่า “พระบาท” “พระองค์พระบาท” “เจ้ากู” “เจ้าตู” “พณหัวเจ้า” “ลันเกล้า” ในการอ้างถึงพระมหากษัตริย์

ความสัมพันธ์แบบกลาง มีความแตกต่างไปจากลักษณะความสัมพันธ์ทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าว เนื่องจากไม่ชัดเจนในด้านบทบาททางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เช่น สถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าหรือต่ำกว่า ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ภูมิไจ บัณฑุชัย (2549: 110) ศึกษาคำเรียกขาน คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของผู้ชายในห้างสรรพสินค้าพบว่า ผู้ชายใช้ “คำเรียกญาติ” มากที่สุด รองลงมาคือ การใช้ “คำเรียกอาชีพ/ตำแหน่ง” ในการอ้างถึงผู้อื่น

นอกจากปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลแล้ว ปัจจัยด้านเพศ ก็ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลเช่นกัน มีชัย เอี่ยมจินดา (2535: 77-84) ศึกษาวิวัฒนาการคำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน พบว่า ช่วงรัชกาลที่ 6 – ปัจจุบัน สังคมมีความเปลี่ยนแปลงและมีความหลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการใช้คำอ้างถึงบุคคลระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน เช่น เพศชายใช้คำอ้างถึงบุคคลแทนตนเองว่า “ผม” หรือ “กระผม” ส่วนเพศหญิงใช้คำอ้างถึงบุคคลแทนตนเองว่า “ดิฉัน” ในขณะที่กุลธิดา กลิ่นเฟื่อง (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้คำอ้างถึงบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายเพศชายและเพศหญิง พบความแตกต่างในการใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ดังนี้ เพศชายใช้คำอ้างถึงบุรุษที่ 1 ว่า “กู” “ฉัน” ส่วนเพศหญิงใช้คำอ้างถึงบุรุษที่ 1 ว่า “กู” “เขา” “ฉัน” “เรา” “หนู”

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

- 3.1. วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย
- 3.2. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 3.1.1 ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกขาน คำสรรพนาม และคำอ้างถึงบุคคลทั้งของต่างประเทศและของไทย
- 3.1.2 เลือกศึกษาวรรณกรรม 4 เล่ม ได้แก่ นิยายเก๋ากอง นิทานสี่ล้า พงศาวดารนครน่าน ฉบับวัดพระเกิดและฉบับเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช
- 3.1.3 เก็บรวบรวมรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวและรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหลายหน่วยทั้ง 3 บุคคล
- 3.1.4 วิเคราะห์ส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคลตามแนวคิดของกัลยา ติงศภิตย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 17-23) และณรงค์ภรณ์ รอดทรัพย์ (2554: 29-35)
- 3.1.5 วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลตามแนวคิดของ อังกาป พลากรกุล (Palakornkul, 1972: 59-77)
- 3.1.6. สรุปผลการวิจัย
- 3.1.7 อภิปรายผล

3.2 การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

3.2.1.1 เมื่อได้คำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา 4 เล่ม ผู้วิจัยจะนำมาจำแนกส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคล ตามแนวคิดของกัลยา ติงศภิตย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 17-23) และตามแนวคิดของณรงค์ภรณ์ รอดทรัพย์ (2554: 29-35) ดังนี้

- (1) ชื่อ เช่น อ้ายน้ำกุ เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช
- (2) คำเรียกญาติ เช่น ย่า ปู่
- (3) ตำแหน่งยศ เช่น พระยา เจ้า ขุนแสน ขุนหมื่น เจ้าฟ้า เจ้ากุ

- (4) อาชีพ เช่น หมอ ใจ พราน
- (5) วิธีที่ใช้แสดงความรู้สึก เช่น ชูรักเสมอตาข้า สีเนหา
- (6) สรรพนาม เช่น กู ตู มึง ท่าน เรา รา ม่อน เพ็น นาง
- (7) คำนำหน้า เล่ม เช่น นาย อี

และแนวคิดของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2554: 29-35) พบส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคลที่แตกต่างจากข้างต้น ดังนี้

- (1) สุวานันดร หมายถึง เครื่องกำหนดชนชั้นของเจ้านายและ ตัวอย่างเช่น องค์หญิง เจ้าชาย และที่พบในวรรณกรรมล้านนา เช่น เจ้าราชบุตร เจ้าราชวงศ์ เจ้าเชษฐาธิราช ราชวงศ์
- (2) ส่วนขยาย หมายถึง คำหรือวลีซึ่งทำหน้าที่บอกลักษณะและความเฉพาะเจาะจงของคำทั้งประเภทข้างต้น

ณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2554: 29-35) ยกตัวอย่างรูปแบบคำอ้างถึง ได้แก่ ชื่อ + ส่วนขยาย เช่น สีนอ้น นอ้น คือ คำวิเศษณ์ขยายคำว่าสิน ซึ่งเป็นคำนามเรียกชื่อคน และสุวานันดร + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย ตัวอย่างเช่น องค์หญิง/แฝด/ที่ประสูติใหม่ จากการวิเคราะห์รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาทั้ง 4 เล่ม ดังนี้

- คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย เช่น ลูกเต้า/ผู้หนึ่ง
- คำนาม + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย เช่น คน/ตาบอด/น้ำใส
- สรรพนาม + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย เช่น เชื้อ/สองขา/แม่ลูก
- สรรพนาม + สรรพนาม + ส่วนขยาย เช่น ตู/ข้า/ทั้งหลาย
- คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย + ตำแหน่ง/ยศ เช่น พ่อ/แก่/นายบ้าน
- ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + ชื่อ หมื่นขวา/เฒ่า/บาลาย

3.2.1.2 จำแนกรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษ ออกเป็นรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างเพียงหน่วยเดียวและรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีหลายหน่วย

3.2.1.3 วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลขสถิติ โดยสรุปเป็นคำร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบคำอ้างถึงบุคคลและปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาตามผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3

4.1.1 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว

4.1.2 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย

4.1.3 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว

4.1.4 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย

4.1.5 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว

4.1.6 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย

4.2 วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมจากรูปแบบคำอ้างถึงบุคคล

4.1 วิเคราะห์รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3

4.1.1 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ได้แก่ คำสรรพนามซึ่งมีทั้งหมด 14 คำ ตัวอย่างเช่น ญ๋อองไล่ดำก็บ่ฟัง (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 29) และ คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ น้าจักบงหื้อเจ้าตนหลายได้ครอบครองรักษาทั้งมวลแล้วแล (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 128)

4.1.2. รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย

4.1.2.1 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วยที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ได้แก่ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 7 คำ ตัวอย่างเช่น พ้อยว่าละดู/ช้อยไว้นั่งอยู่ทวยตาย ซาติว่าเกิดมาเป็นคนก็เป่าดีเยดดังอ้อ (จากนิทานศีลห้า หน้า 63) คำนาม + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น ขอพระพุทธรูปเจ้าจุงผายโปรดแก่ผู้/ข้า² ได้หื้อปันยังยาวิเศษจิม (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 19) คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น บัดนี้เรา/พระยาอินอิติหวอยากข้าวนัก (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 69) คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 3 คำ

²ผู้ คือ คำนาม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 737)

ตัวอย่างเช่น ผ่อดูเอาทะเลหลาน บิไช่ยา/ป่าแข่งแต่งด้านนับจา (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 43) คำสรรพนาม + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ครันภูพ่อดิตตายไปเมี้ยนชาติ นางลูกพ่อดิตรับหาอุบาย (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 59) และคำเรียกญาติ + วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก มี 1 คำ ได้แก่ ดูรา น้อง/รักพี่ คนหลงหลายมีมากกว่าแสนกว่าล้าน มีหัวใจแก่นและหย่านแท้บ่เสมอกัน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 93)

4.1.2.2 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย ที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น ดู/ข้า/ทั้งหลาย ก็ว่าพยาดังนี้ ดูข้าก็เบามียาเบ่าหาน้ำสุรามาใส่ (จากนิทานศีลห้า หน้า 105) คำสรรพนาม + ส่วนขยาย + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น เจือ/สองขา/แม่ลูก³ หากแดนตายแลนา (จากนิทานศีลห้า หน้า 49) คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ บัดนี้บุญท่านมีหลาย บ่ตายด้วยง่าย พระองค์/เรา/พระยาจักรี เณรเมืองเราเคิ่ง ๑ (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 93) คำนาม + คำสรรพนาม + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ สองหน่อแก้วนอนหลับกรน บักงวอนตรายเกิดใกล้ ตัว/ข้า/ม่อนไ้⁴ นั้งเฝ้าพาที (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 91) คำข้า + ส่วนขยาย + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ เฝือข้า/ทั้ง ๒/พี่น้อง⁵ ใครเป็นพระยานักแล (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 93) และคำสรรพนาม + คำสรรพนาม + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ ดู/ข้า/แม่ลูก ท้องอยากเข้าตามแต่วันวา คองสุมาแต่เช้า (จากนิทานศีลห้า หน้า 57)

4.1.2.3 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 4 หน่วย

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 4 หน่วย ที่พบในวรรณกรรมล้านนาที่พบในงานวิจัยนี้ ได้แก่ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย ทั้งหมด 1 คำ ได้แก่ พระองค์/เรา/เป็นเจ้า/แก่ทั้งหลาย ออย่าหื้อทั้งหลายคิดว่าผู้อื่นเป็นเจ้าแก่ทั้งหลายที่ใดเป็นศัตรูแก่พระองค์เรา หื้อท่านเอาเป็นศัตรู (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 84) คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย + ชื่อ มีทั้งหมด 1 คำ ได้แก่ ข้า/ม่อน/น้อย/น้ำญ อยู่รักษาพระยาทุกเมื่อ (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 91) และคำสรรพนาม + ส่วนขยาย + คำเรียกญาติ + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ ข้า/น้อย/น้อง/ม่อน บ่สั่งกา ได้ชนคร้วมาไว้ในตูปน้อยเจ้าแล้ว (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 63)

³เจือ หมายถึง “ท่าน” ภาษาล้านนาสิบสองปันนา (สมเด็จพระเจ้าฟ้าง่างเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา. 2529: 173)

⁴ตัว คือ คำนาม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 452)

⁵เฝือ หมายถึง “ฉัน” ภาษาล้านนาสิบสองปันนา (สมเด็จพระเจ้าฟ้าง่างเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา. 2529: 173)

4.1.2.4 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 5 หน่วย

รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 5 หน่วย ที่พบในวรรณกรรมล้านนา ในงานวิจัยนี้ได้แก่ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ ตู่ข้า/ไพร่/น้อย/ม่อนบ่ได้รู้ตรัสตรอง เพราะอาชญาปองปลงรื้อร้อน (จากนิยายเก้ากอง หน้า 85)

4.1.3 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว

รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวที่พบในวรรณกรรมล้านนา ในงานวิจัยนี้ได้แก่ คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 5 คำ ตัวอย่างเช่น ข้าจักขึ้นคินรางวัลแก่ย่าชุประการ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 41) คำสรรพนาม มีทั้งหมด 5 คำ ตัวอย่างเช่น มิ่งมาว่ากูเป็นคนขี้คว้าน (จากนิยายเก้ากอง หน้า 61) ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น ขอเจ้ากูจ้งจักกรุณาผู้ข้าหื้อได้เป็นท้าวพระยาเทอะ (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 94) วลีแสดงความรู้สึก มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น สีเนหาเหย ลูกขึ้นมาเทอะ ข้าน้องได้คร้วดีลามาเกินหลายพ่อง (จากนิยายเก้ากอง หน้า 35) คำนาม มี 1 คำ ได้แก่ ดูราอุบาสกุเฮยพ้อออก เราจักบอกไขปัน (จากนิทานศีลห้า หน้า 49)

4.1.4 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย

4.1.4.1 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย

รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย ที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ได้แก่ คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น องค์/พระกระษัตรา จักยกเอาเมืองเกิง ๑ โฉมมาคุณแก่ข้า่น้ำกูก็แม่น (จากนิยายเก้ากอง หน้า 93) ตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น เจ้าพี่เหย จ้งเข้ามาๆตัวข้ามาถ้าอยู่เฝ้าแต่ยามเช้า (จากนิยายเก้ากอง หน้า 63) คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น ดูราพี่/อุปราชาเป็นเจ้าเป็นสัตว์สั่งมาอยู่หันทวยเรา (จากนิทานศีลห้า หน้า 93) คำสรรพนาม + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น หื้อมิ่ง/นางไปแแล้วเฮะแสวงหาเอามายังเหล้าหัวเด็ดๆ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 21) สรรพนาม + ชื่อ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น คนชาวเมืองเขาขี่ม้าตามเรา บ่มีไผ่ทันเราสักคน มีแต่มิ่ง/อาวกูผู้เดียว เล่นเที่ยวด้วยดินมาทันม้ากู (จากนิยายเก้ากอง หน้า 119) คำนาม + คำนาม มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ดูราแม่ออก/อุปราสิกาเหย ครันว่าครันว่ามิ่งนางมักใคร่ได้นี้ดาทั้ง ๒ แห่งผัวมิ่งบอด (จากนิยายเก้ากอง หน้า 21) ชื่อ + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ ดูรา มัลละราช/ท่าน จ้งตั้งไสตาประสาทด่าฟ้งจื่อจำไว้เทอะ (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 167) คำเรียกญาติ + อาชีพ มี 1 คำ ได้แก่ ดูราพ่อ/หมอยา อันว่าสุรานี้ไซ้ร ข้าก็เป่าปันเข้าไถล้มาจับ (จากนิทานศีลห้า หน้า 103) คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ ดูราพี่อาย เฟ็นพ่องแห่งข้าบ่ลอนมี (จากนิยายเก้ากอง หน้า 51)

ตำแหน่ง/ยศ + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 1 คำ ได้แก่ บ่ห่อนว่าจักได้กลับคืนมานั่งแทนของแก้ว ได้มาคู่จากกับเทวีนางนี้แล (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 77)

คำนาม + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ พ่อออก/ท้าวเฮยมีมี เราก้ได้บันศีลดีแก่เขาทั้ง ๕ (จากนิทานศีลห้า หน้า 85) คำนาม + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ พ่อออก/สุ่งจวนเอากันมาชุติน เรา (จากนิทานศีลห้า หน้า 49) ตำแหน่ง/ยศ + คำนาม มี 1 คำ ได้แก่ เจ้า/สามีกาคราญก็พอกได้ ไปแล้วเหล่าหนึ่งนาน ได้โทษนะสังมาก็ควรดี (จากนิทานศีลห้า หน้า 49) คำนำนำน + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ มั่นว่าม่นรักอาศัยอยู่ว่าอัน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 41) และคำสรรพนาม + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ หื้อสุ/สองคนนี้ จูงสมสู่อยู่กับกัน เอากันเป็นผัวเป็นเมียกัน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 55)

4.1.4.2 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย ที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ครันสุ/ท่าน/ทั้งหลาย บ่หื้อโอกาสแก่ข้ายน้ำกู มั่นก็เที่ยงมรณาต (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 93) คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น หื้อมิ่ง/นาง/ลูก จูงไปผูกปองเอาลูกพ่อชายในเรือนนั้น (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 59) คำสรรพนาม + คำนาม + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น หื้อสุ/พ่อออก/ทั้งหลาย ได้เป็นมหาสิริผู้ใหญ่ หื้อมีสมบัติไคว่หลวงหลาย (จากนิทานศีลห้า หน้า 55) คำนาม + คำนาม + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ ดูรา อุบาสก/พ่อออก/น้อง ยังถ้านท้าวฟังพ้ออันว่าศีลและสัจจะนั้นอ พ้อออกเขาก้บ่าเคยรู้ (จากนิทานศีลห้า หน้า 49) คำนาม + คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ ดูราสามีกาเฮยผัวคินข้า ชาย/พี่/เจ้า พ้อยพวีนหน้าเข้าปามาแล้วหาสัง (จากนิทานศีลห้า หน้า 63) คำสรรพนาม + คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ ครันกู พ้อจตุตติตายไปเมี้ยนชาติ นาง/ลูก/พ้อ จูงรับหาอุบาย (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 59) คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มี 1 คำ ได้แก่ ดูรา นาง/พระ/ภรรยา จรเที่ยวเทศมาถึงเขตเมืองเรา (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 166) คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ เชื่อ/เจ้า/พี่น้อง ไคว่เป็นพันอันดีแล เราหากจกร้าเพิงพ่อเจ้าทั้ง ๒ ชะแล (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 93) และคำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ข้าแก่พ้อ/พระยา/เป็นเจ้า เผื่อข้าพี่น้องไคว่เป็นท้าวพระยานักแล (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 92-93)

4.1.5 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 140 คำ ตัวอย่างเช่น ครัน ล่องลงมาเมืองเชียงใหม่แล้วก็เอาตัวนาขวาลง ไปกราบทูลพระมหากษัตริย์เจ้า (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 140) ชื่อ มีทั้งหมด 132 คำ ตัวอย่างเช่น ถัดมานั้นลูกม หาสมันตราช ชื่อว่า วรวราช เปนพระยาแทนพ้อ (จากพงษาวดารเมือง

น่าน หน้า 3) อาชีพ มีทั้งหมด 30 คำ ตัวอย่างเช่น ยามนั้น หมอกก็ไต่เต้าเทียวมา (จากนิทานศีลห้า หน้า 103) คำนาม มีทั้งหมด 16 คำ ตัวอย่างเช่น ส่วนหนึ่งบันเหื้อหุดตะผู้มีศีลหมั้น (จากนิทานศีลห้า หน้า 77) ชนชาติ มีทั้งหมด 15 คำ ตัวอย่างเช่น ท้าวขาก่านมีไชยชนะได้ฆ่าแก้วตายมากนักรั้นแล (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 92) คำซ้ำ มีทั้งหมด 13 คำ ตัวอย่างเช่น ได้เป็นสกุสึสะเอ็กเพื่อกำศีลหมั้น พันจากหันทางผาน (จากนิทานศีลห้า หน้า 111) ฐานันดร มีทั้งหมด 7 คำ ตัวอย่างเช่น ฟ้าสาววัดถิมาเอาเจ้าเขมรบุตรเมือง เดือน ๙ ออก ๗ คำ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 190) คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 6 คำ ตัวอย่างเช่น แม่นข้าว ๙๐๐๐ คานกิดี หากตัดเสียแล้ว แต่เมื่อปู่เจ้าพระยาภิอนาแล้ว ด่ายบัดนี้พ้อย (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 152) พระนามตามพระสุพรรณบัฏ มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น ปีศกราช ๑๑๒๙ ตัว ปีเมืองไค้ ได้เมืองอโยธยาปีนั้น ลวดเอาพระเจ้าดอกเดื่อ เมื่อเมืองอังวะแล (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 197) และคำสรรพนาม มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น พี่นัจจกนิทาเลาหน้าติเตียนไปหลาย (จากนิยายเก้ากอง หน้า 37)

4.1.6 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหลายหน่วย

4.1.6.1 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย

รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วยที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ได้แก่ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มีทั้งหมด 390 คำ ตัวอย่างเช่น พระยา/มั่งรายก็รู้เห็นความคิดพิจารณาของมณฑลาดนัก (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 47) ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ มีทั้งหมด 18 คำ ตัวอย่างเช่น เมื่อนั้น พระยา/แก้วหื้อขุนพลเอาศึกมาตกแดนเมืองล้านช้าง (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 159) ตำแหน่ง/ยศ + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น หื้อมิ่งเมื่อบอกแก่พระยา/มิ่งว่า ญ่บ่ได้ชาวได้ทั้งมวลญ่บ่ยอมง่ายแล (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 158) ตำแหน่ง/ยศ + อาชีพ มี 1 คำ ได้แก่ ขุนทั้ง ๘ แลขุน/จเร ๑๒ คนไว้หื้ออุปฐากิจราชการเหนือสนาม (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 152) และตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ พระยา/พ่อก็แต่งให้ไปกินเมืองเชียงราย (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 60)

คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 170 คำ ตัวอย่างเช่น นางเทวีและหมูนางนาสนม อยู่อุภิมย์คืบเค้า นังแหวดเฝ้าเรียงองค์ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 99) คำสรรพนาม + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 17 คำ ตัวอย่างเช่น กระทำการหาเลี้ยงกิน บมีที่ผิดกันไหนสักแห่งเขา/หัวล้านทั้ง ๗ คน (จากนิทานศีลห้า หน้า 39) คำสรรพนาม + ชื่อ มีทั้งหมด 14 คำ ตัวอย่างเช่น มั่ง/สามหลวงก็ถืออามิตต่อเจ้าสวนพระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองอังวะ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 116) และคำสรรพนาม + คำนาม มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ท้าวไร่ไร่กล่าวด่าองค์/ตนเก่าว่า อ้ายพระยาตัวเน่าสาหด (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 93)

คำนาม + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 111 คำ ตัวอย่างเช่น ชาย/ตาบอดมันเยยะเหมือน อาบน้ำแล้วเข้านอน (จากนิยายเก้ากอง หน้า คำนาม + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 13 คำ ตัวอย่างเช่น ผู้ จากันดีแล้ว หญิง/ยา เข้าข้างปองก็อำลากลับมาสู่เรือนตน (จากนิยายเก้ากอง หน้า 41) 2.1.15 คำนาม + ชนชาติ มีทั้งหมด 4 คำ ตัวอย่างเช่น ภายหลังชาว/เขมทั้งหลาย ก็พร้อมกันอุสราชาภิเศกเจ้าน้ำท่วม ให้เป็น พระยาอยู่ในเมืองเขมรัฐ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 54) คำนาม + อาชีพ มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น ชาย/ช่างเผาผู้รับอาสาจืดใบ้จืดงาวเหลือใจ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 43) คำนาม + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น ตน/น้อง⁶ลวดเดินไปตกเมืองได้ (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 177) และคำนาม + คำซ้ำ มี 1 คำ ตัวอย่างเช่น หาหญ้าและหลัว เอามาแลกโภชนะครวกินใน กาด คั้นได้แล้วหากนำมาเลี้ยงยังภริยา/บุตรตาถูกเต้า ครอบต่อเท้าได้เดือนหนึ่งถึงมา (จากนิทานศีลห้า หน้า 57-59)

คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 97 คำ ตัวอย่างเช่น ข้ามีลูกเต้า/ผู้หนึ่งดั่งพ่อ พระยารว่าแท้ดีหลีแล (จากนิทานศีลห้า หน้า 107) คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 9 คำ ตัวอย่างเช่น ราไปสุพ่อ/นายบ้านหื้อตัดปันความหื้อเทอะ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 53) คำเรียกญาติ + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น แต่เมื่อปู่ เจ้าพระยาก่อนแล้วด้ายบัดนี้พ่อ (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 153) และคำเรียกญาติ + ชื่อ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ท้าวคำตัน มีลูกหญิง ๑ ชื่อว่า แม่/ท้าวเอ๋ย (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 101)

อาชีพ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 6 คำ ตัวอย่างเช่น พ่อค้า/ทั้งหลายก็นำเอาคำอันนั้น มากราบทูลเจ้าแสนเมืองมา (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 57) อาชีพ + ชื่อ มีทั้งหมด 1 คำ ตัวอย่างเช่น พระยามังรายก็ให้หาหมอโหรผู้มีชื่อว่าหมอ/อุตรพราหมณ์ มาทำนายที่ให้มั่งทั้งสองที่จะ สร้างเวียงในเมืองนั้น (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 60) อาชีพ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 1 คำ ได้แก่ หื้อหมอ/นุราเอากะดาเซแป้น มาลงเลขบวกลบคุณหารไปมา หมอ/นุราคุณเลขก็หันมีเศษ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 97) และอาชีพ + ชนชาติ มี 1 คำ ได้แก่ ยังมีพ่อค้า/แก้วหมู่หนึ่ง ไปค้าเมืองตาดอกขอก ฟาต้ายืน (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 36)

ชื่อ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 12 คำ ตัวอย่างเช่น ศิษย์ ๔ ตน คือว่า อนันท์/เถร ถือ บาดร (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 197) ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 10 คำ ตัวอย่างเช่น อโคก ธรรมราช/เจ้ากุสินาราย เสด็จจากเขตวันอารามไปในวันปฏิทริก (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 164)

⁶ตน คือ คำนาม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 422)

และชื่อ + ฐานันดร มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น อัครวระ/ราชวงศ์ ทำก็พาเอาเจ้านายและขุนแสนขุนหมื่น ไพร่ไทย ลูกแต่เมืองจั่วมาเฝียวงบ้านพ้อปากน้ำสาที่นั่นแล้ว (จากพิศาลันนทเวชนุสรณ์ หน้า 210)

คำซ้ำ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ชายทุคตะก็ได้เป็นลูกเต้า/ราชา ได้เป็นบุตรตาลูก/ท้าว ยศทั้งด้าวผาปชา (จากนิทานศีลห้า หน้า 99) และคำซ้ำ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ยามนั้นยังมีมหาสัฏฐิผู้หนึ่ง มิ่งนคำทุกสิ่งนาน มั่นก็มีลูกบุตร/ผู้หนึ่ง (จากนิทานศีลห้า หน้า 69)

ชนชาติ + ชื่อ มีทั้งหมด 19 คำ ตัวอย่างเช่น ผู้พื่อนั้นใส่ชื่อว่าลาว/ค่อม ผู้กลางใส่ชื่อว่าลาวจาง ผู้น้องใส่ชื่อว่าลาวเกลา (จากพิศาลันนทเวชนุสรณ์ หน้า 177) และชนชาติ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 1 คำ ตัวอย่างเช่น พระยาลุ่มฟ้าเก้าพิมานแลแถว/พระกันทั้งหลาย ก็มาประชุมกันที่ภูเขาเหมือด (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 35)

คำนำหน้า + ชื่อ มีทั้งหมด 25 คำ ตัวอย่างเช่น มีพระยาเมืองแก้วและนาย/ชายแก้ว นายดวงทิพย์เป็นประธาน (จากพิศาลันนทเวชนุสรณ์ หน้า 204)

4.1.6.2 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย

รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วยที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ได้แก่ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 95 คำ ตัวอย่างเช่น วันนั้นก็หื้อพระยา/มงคลวรยศ/ตนเปนน้ำและนายอริยะได้ออยู่กับเมืองจั่วที่นั่น (จากพิศาลันนทเวชนุสรณ์ หน้า 212) ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 56 คำ ตัวอย่างเช่น มังสามหลวงก็ถืออาमितต่อเจ้า/สวน/พระมหากษัตริย์เจ้า/เมืองอังวะ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 116) ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 37 คำ ตัวอย่างเช่น เชื้อแห่งพระ/มังราย/เจ้า ตั้งแต่ปู่เจ้าลาวจ (จากพิศาลันนทเวชนุสรณ์ หน้า 122) ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มีทั้งหมด 35 คำ ตัวอย่างเช่น เจ้าเมือง/ท้าว/บุญแผ้วข้าได้มากินเล่าในปีดับเหมาได้ ๑๒ ปี เป็นพยาธิตาย (จากพิศาลันนทเวชนุสรณ์ หน้า 198) ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ + ชื่อ มีทั้งหมด 15 คำ ตัวอย่างเช่น ในปีกฤตเอกศกราชได้หนึ่งตัวนั้นแล พระ/ยา/ลาว/จักรราช เกิดปีนั้น (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 12) ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 5 คำ ตัวอย่างเช่น ข้าก็ได้ไปขอเอาศิลาบทมุสาวาทที่เจ้า/รสี/ตนองอาจ/อยู่ดงดอน (จากนิทานศีลห้า หน้า 97) ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ชนชาติ มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น พระยา/อุบุญญ/ล้านช้างก็รับว่าจะมากินเมืองเชียงใหม่ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 66) ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น เจ้านาขวาเมืองเชียงแสนก็เอาครอบครัวไพร่ไทยคืน

ออกมาตั้งอยู่เมืองเชียงแสนกับด้วยไป/มาน/ทั้งหลาย⁷ ดังเก่าหั้นแล (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 132) ตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ + ชื่อ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น เจ้าสุทโธไปปราบปรามเอาเมืองเชียงแสนก็ได้ พระเจ้า/น้อง/มักหวางมั่งทวาก็ถึงแก่กรรมในปีนั้น (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 70-17) ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + คำสรรพนาม มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น อาชญาเจ้า/มโน/ท่าน ก็หนีเข้าไปอยู่เมืองลาวตั้งอยู่นาตาล (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 199) ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + คำเรียกญาติ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น เจ้า/ทั้ง ๒/พี่น้อง จึงให้พระยาเถร (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 93) ตำแหน่ง/ยศ + คำนำหน้า + ชื่อ มี 1 คำ ได้แก่ เจ้าเมือง/นาย/ฟ้าหยุดหย มารบเอาเมืองเชียงใหม่ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 67) ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + อาชีพ มี 1 ได้แก่ หมื่น/สรีสุทปะ/ช่าง เป็นช่างตัดไม้วัดหลัง (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 214) ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + ชื่อ มี 1 คำ ได้แก่ หื้อหมื่นขวา/เฒ่า/บาลายมากิน ๓ ปี หนีไปกินเมืองเชียง (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 181) และ ตำแหน่ง/ยศ + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ขุน/สุ/หมื่น ควรดีพันหื้อตายเหี้ยด (จากนิยายเก้ากอง หน้า 75)

คำนาม + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 32 คำ ตัวอย่างเช่น ยามนั้น ชาย/พูดตะ/ทั้งหลายถามว่า (จากนิทานศีลห้า หน้า 47) คำนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 6 คำ ตัวอย่างเช่น ตน/พระยา/เจ้าเมือง กินข้าวอิมันัก ลวดติดอ่อนหลับไปเสีย (จากนิยายเก้ากอง หน้า 71) คำนาม + คำสรรพนาม + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ ครันว่ามึงนางม็กม็กใครได้หื้อดาทั้ง ๒ แห่ง ผัว/มึง/นางบอดเสียแต่ตั้งอัน (จากนิยายเก้ากอง หน้า 21) คำนาม + ตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ มี 1 คำ ได้แก่ สอง/เจ้า/พี่น้องจึงจาด้วยกัน (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 92) คำนาม + อาชีพ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ยังค้างอยู่แต่เรือนตูป้ายกำพร้าว ผู้/ช่าง/หาบตองขายผู้เดียว (จากนิยายเก้ากอง หน้า 61) และคำนาม + คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ผัว/ย่า/เฒ่าแก่ ๘ คน ทั้งชายช่างเผาผีรับจ้าง ๙ คน (จากนิยายเก้ากอง หน้า 45)

คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มีทั้งหมด 15 คำ ตัวอย่างเช่น หนีเมื่อหาพ่อ/พระยา/เจ้าเมืองยังเมืองพะเยา (จากพิศาลันทเวชนุสรณ์ หน้า 105) คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 8 คำ ตัวอย่างเช่น มันก็มีใจใฝ่อ้างเสนหาด้วย บุตรติยา/สัจจุ/ใหญ่ (จากนิทานศีลห้า หน้า 89) คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 7 คำ ตัวอย่างเช่น พันดั่ง ย่า/เฒ่า/เมียผี อยู่บนเรือนก็นำเอาขนผีผัวมันแถมขน ๑ (จากนิยายเก้ากอง หน้า 41) คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น เมื่อข้าพี่น้องใครเป็นท้าวพระยานักแล ขอ

⁷ไป หมายถึง ผู้บังคับบัญชาทหารหรือแม่ทัพ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. 2539: 436-437)

พ่อ/พระยา/เจ้ากรุงธนบุรี (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 92) คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ตูไปแคว้นนี้ ก็ได้แต่ศิลาไปขอเอาแต่ตา/ปัสสระสี/ตนอยู่ (จากนิทานศีลห้า หน้า 57) คำเรียกญาติ + คำสรรพนาม + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ ให้ท้าวพระยาเสนาอามาตย์ทั้งหลายพากันเคารพนับถือกับด้วยน้อง/พระองค์/เรา (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 69) คำเรียกญาติ + อาชีพ + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ พระยาเยยะสอกกอกเหลือกว่าพ่อ/หมอ/นุรา แสร้งกล่าวว่า เป็นวันดีมหาลาภอันยิ่ง (จากนิยายเก๋ากอง 99) คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ ยามนั้นมหาสุกษีก็ชวนกันกว่า เข้าป่าไม้ดงหนา ไปถึงที่ตา/ปัสสระสี/เจ้า (จากนิทานศีลห้า หน้า 85) คำเรียกญาติ + คำซ้ำ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ พ่อ/เผื่อข้า/ทั้ง ๒ หื้อเผื่อข้ามาไหว้เจ้าคุณ ลีแล (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 93) คำเรียกญาติ + ชื่อ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ยามนั้น อ้าย/ น้า/กำพรว ยอกรสายย่น กล่าวถ้อยขึ้นยอมือทูล (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 89) และคำเรียกญาติ + ส่วนขยาย + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ แล้วก็ชวนกันไปหาพ่อ/แก่/นายบ้าน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 89)

คำสรรพนาม + คำนาม + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 19 คำ ตัวอย่างเช่น นาง/เมีย/ ภาลกนิพิ้งผัว กล่าว ก็เยยะตริเอามือตีกตน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 29) คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 6 คำ ตัวอย่างเช่น นาง/เทวี/น้อย ไหว้พระยา แล้วรีบลุดไป จุกยื่นที่ปลายท้าย นาวา (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 101) คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ มัน ล่งพิงเพาไฟเอื้อ ลักซ่อนเชื่อมจับดมนมนาง/เทวี/ข้า (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 87) และคำสรรพนาม + คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ พิชรายจักชะลาบเข้า แผ่สิ่งที นาง/แม่/เทวี จักเอามือตน เช็ดถูก็ดูปลูกแมน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 81)

อาชีพ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มี 1 คำ ได้แก่ หมอ/พราหมณ์/จบไตรเพท อยู่บ้าน หน อีสานเวียง (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 156) อาชีพ + คำนาม + อาชีพ มี 1 คำ ได้แก่ สลา/ชาย/ ช่างเหล็ก หาบกวดย่าย บ่ทันได้จา (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 45) และอาชีพ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ หมอ/ผู้ช่าง/สร้างแปงยา ค้นว่าเป่าหาน้ำสุรามาใส่ ก็เป่าหายได้ดี หลี (จากนิทานศีลห้า หน้า 97)

คำนำหน้า + ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 8 คำ ตัวอย่างเช่น พระมหากษัตริย์เจ้า เมืองอัมระมี อมิตต ตั้งน้อย/อินทร์/บ้าน ฝ่ายแก้ว เปนพระนา ซ้าย (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 106) คำนำหน้า + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มีทั้งหมด 6 คำ ตัวอย่างเช่น ได้ถ้องถาม นาย/แสน/สุทรวงศ์ และพ่อ แก้วป่า ติดด้วย ริดครอง (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 129) และคำนำหน้า + คำนำหน้า + ชื่อ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ยามนั้น นาย/น้อย/วิทูร อันเป็นลูกพระยาน่าน (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 198)

ชนชาติ + ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น มาน/ละโปทัพอัมมกามณี/
เปนโปไชก มีกำลังหมื่นสามพัน (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 116) และชนชาติ + ตำแหน่ง/ยศ +
ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ลาว/พระยา/เวียงคำ คืบเชียงใหม่ออกมาเดือน ๘ (จากพิศาล
นันทเวชนุสรณ์ หน้า 128)

ชื่อ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 1 คำ ได้แก่ พระมหากษัตริย์เจ้าก็เลื่อน
ยศขึ้นว่า สมนเทวราช/เจ้าพระยา/น่าน ว่าอันแล (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 35)

4.1.6.2 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 4 หน่วย

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 4 หน่วยที่พบในวรรณกรรมล้านนา
ในงานวิจัยนี้ได้แก่ ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 8 คำ ตัวอย่างเช่น
สมเด็จพระเจ้า/กรมหลวง/วงษา/เปนเจ้าแม่ทัพใหญ่ยกขึ้นมาจากเชียงใหม่ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า
167) ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ + ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 6 คำ ตัวอย่างเช่น เมื่อนั้น พระยา/ลาว/จ้ง
กรราช/ตนพ่อ ก็พิจารณาอุกัฏฐ์ด้วยพระปัญญา (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 15) ตำแหน่ง/ยศ +
คำนำหน้า + ชื่อ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น บุตรชายเจ้านางเลศที่ ๓ เจ้า/น้อย/ (พิมพ์)
สาร/ตนล่องไป แล (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 113) ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วน
ขยาย มีทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น ท่านก็ทูลตั้งเจ้า/มหายวงษ์/พระเมืองไชย/ตนเปนน้ำ ทือเป็นเจ้ามหา
อุปราชฮ่อ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 161) ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มี
ทั้งหมด 3 คำ ตัวอย่างเช่น เมืองเชียงรุ่งนั้นท่านก็เอาตัวเจ้า/นามะวงศ์/อันเป็นน้ำ/เจ้าเมืองเชียงรุ่ง (จาก
พิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 217) ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ + ชื่อ + ตำแหน่ง/ยศ มีทั้งหมด 2 คำ
ตัวอย่างเช่น พระยา/ลาว/จ้งกรราช/เจ้า ได้เสวยราชสมบัติเป็นเอกราชกษัตริย์แก่ล้านนาไทย (จาก
พงษาวดารเมืองน่าน หน้า 12) ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มีทั้งหมด 2 คำ
ตัวอย่างเช่น เจ้า/หมื่นขวา/ท้าว/บุญแฝง ได้มาขึ้น ๓ ปี หนีไปกินเมืองเชียง (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์
หน้า 186) ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น
พระมหากษัตริย์เจ้าเมืองได้ขึ้นมามาตั้งเจ้า/พระยา/มหาอุปราช/ตนเปนเจ้าสมนน้ำ เป็นพระยาน่าน (จาก
พิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 76) ตำแหน่ง/ยศ + คำนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ
ตัวอย่างเช่น อยู่บนานจักลาพระยา/ชา/เจ้า/แม่ลูก^๖ แต่งแกลงเมื่อถวายพระยา (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์
หน้า 98) ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ในปี
นั้นสิ่งเดียวเสนาอำมาตย์ทั้งหลายเขาก็พร้อมกันอุสาราชาภิเศกเจ้า/ท้าว/พอนม/บุตรเจ้าชายคำ ก็น
เมืองแทน (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 65) ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + คำนาม

^๖ชา หมายถึง “คน” ภาษาล้านนาสิบสองปันนา (สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา. 2529: 173)

+ คำสรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ ท้าว/พระยา/สอง/องค์ เอกันหลังดีชะชอด (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 79) และ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ฐานันดร + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ เจ้า/รัตน/ราชบุตร/ตนลูก เสวยราชสมบัติได้ ๑๐ ปี (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 61) ตำแหน่ง/ยศ + คำสรรพนาม + ชื่อ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ มหากระษัตริย์เจ้าเมืองได้ตั้งเจ้า/หนาน/จันทปโชต/ตนเปนลูกเจ้าอริยวงษ์ นั้นหื้อ เปนพระยามงคฉวรยศ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 125)

คำเรียกญาติ + คำนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น พ่อ/ตน/พระยา/ใต้ ก็แต่งใช้ขุนหลวงหื้อไต่เติมเอานางคีนมา คีนเชียงใหม่ออกมาเดือน ๘ (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 108) คำเรียกญาติ + คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ให้สุไปบอกแก่ ลูก/ญ/เจ้า/แสนเมืองมา ให้สร้างพระเจดีย์หลังหนึ่ง (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 57) คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ + ชื่อ มี 1 คำ ได้แก่ เชื้อแห่งพระยามังรายเจ้าตั้งแต่ปู่/เจ้า/ลาว/จ (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 122) คำเรียกญาติ + สรรพนาม + คำนาม + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ยังมีแม่/นาง/ยิง/กาลกนิผู้ ๑ มั่นมีใจคดเลี้ยวแก่ชายผู้เป็นผัวแห่งตน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 19) และคำเรียกญาติ + ส่วนขยาย + สรรพนาม + ส่วนขยาย มี 1 ได้แก่ จักเอาผีตายชูไปฝังเสียเมื่อกลางวัน ก็กลัวน้อง/บ้าน/เพิ่น/รู้จัก (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 37)

คำนาม + อาชีพ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ชายช่างเผาผีรับจ้าง ๙ คนทิ้งชาย/สลา/ตีเหล็ก/เผาถ่าน (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 45) คำนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มีทั้งหมด 2 คำ ตัวอย่างเช่น ฝูง/เพิ่น/พ้อง/แห่งนาง⁹ กว้าไปไหนเสีย? (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 51) คำนาม + ส่วนขยาย + สรรพนาม + สรรพนาม มี 1 คำ ได้แก่ พันดั่งสาว/งาม/นาง/น้อง¹⁰ ก็ดักฟังเสียงคำพิ้อายบ่าว จักไขกล้าว (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 107) และคำนาม + ตำแหน่ง/ยศ + คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ พระยาจ่าเมืองจิงเอารั้พลมารบเอาเมืองบัวแล้วจิงไว้แม่ท้าวคำอ้วสมกับลูกชายผู้หนึ่งชื่อว่าอามป้อมไว้ ขา/เจ้า/แม่ลูก/กินเมืองบัว หั้นแล (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 95)

คำสรรพนาม + คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ นาง/แม่/พระยา/เทวี พ้อยสะดุ้งตื่น (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 81) คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ มี 1 คำ ได้แก่ พระองค์/ราชา/ท้าว หื้อหมู่เรามาช่วยยนาง (จากนิยายเก๋ากอง หน้า 97) และคำสรรพนาม + คำเรียกญาติ + ส่วนขยาย + ชื่อ มี 1 คำ ได้แก่ สืบมาต่อท้าวเช่นนางพินทา มา นาง/แม่/น้อย/เขาเขียว (จากพิศาลนันทเวชนุสรณ์ หน้า 110)

⁹ ฝูง คือ คำนาม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 751)

¹⁰ สาว คือ คำนาม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 1185)

คำนำหน้า + คำนำหน้า + ชื่อ + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ ตั้งนาย/หนาน/รามเสน/บุตร
พระยาเซียงของ หือเปนพระยาเซียงของ (จากพงษาวดารเมืองน่าน หน้า 161)

4.1.6.3 รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 5 หน่วย

รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 5 หน่วยที่พบในวรรณกรรมล้านนาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย มี 1 คำ ได้แก่ อันชายทุกตะมาข่ามเอาศีลห้าที่ท่านวรสี/เจ้า/อยู่ป่า/ทะรงธรรม (จากนิทานศีลห้า หน้า 85)

จากรูปแบบคำอ้างอิงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวและรูปแบบคำอ้างอิงบุคคลที่มีโครงสร้างหลายหน่วยทั้ง 3 บุรุษ โดยจำแนกออกเป็นบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และ บุรุษที่ 3 สามารถสรุปได้ดังตารางนี้

ตาราง 1 ตารางสรุปรูปแบบคำอ้างอิงบุคคลทั้ง 3 บุรุษ ที่พบมากที่สุด

รูปแบบ คำอ้างอิง บุคคล	รูปแบบคำอ้างอิง ถึงบุคคลที่มี โครงสร้างหน่วย เดียว		รูปแบบคำอ้างอิงถึง บุคคลที่มี โครงสร้าง 2 หน่วย		รูปแบบคำอ้างอิงถึง บุคคลที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย		รูปแบบคำอ้างอิงถึง บุคคลที่มี โครงสร้าง 4 หน่วย		รูปแบบคำอ้างอิงถึงบุคคล ที่มีโครงสร้าง 5 หน่วย	
	จำนวน (คำ)	ร้อยละ	จำนวน (คำ)	ร้อยละ	จำนวน (คำ)	ร้อยละ	จำนวน (คำ)	ร้อยละ	จำนวน (คำ)	ร้อยละ
บุรุษที่ 1	14	28.58	7	14.29	3	6.13	1	2.05	1	2.05
บุรุษที่ 2	5	9.10	4	7.28	2	3.64	-	-	-	-
บุรุษที่ 3	140	7.88	390	21.94	95	5.35	8	0.45	1	0.05

จากตาราง 1 สรุปได้ว่า รูปแบบคำอ้างอิงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวที่พบมากที่สุดคือ สรรพนาม คิดเป็นร้อยละ 28.58 รูปแบบคำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม คิดเป็นร้อยละ 14.29 รูปแบบคำอ้างอิงถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย ที่พบมากที่สุด คือ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย คิดเป็นร้อยละ 6.13

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 ที่มีโครงสร้าง 4 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย, คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย + ชื่อ และคำสรรพนาม + ส่วนขยาย + คำเรียกญาติ + คำสรรพนาม ทั้ง 3 รูปแบบคิดเป็นร้อยละ 2.05 และ รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้าง 5 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + คำสรรพนาม คิดเป็นร้อยละ 2.05

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวที่พบมากที่สุดคือ คำเรียกญาติ และคำสรรพนาม คิดเป็นร้อยละ 9.10 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ คิดเป็นร้อยละ 7.28 และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย ที่พบมากที่สุด มี 3 รูปแบบ คือ คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + ส่วนขยาย, คำสรรพนาม + คำสรรพนาม + คำเรียกญาติ และคำสรรพนาม + คำนาม + ส่วนขยาย ทั้ง 3 รูปแบบคิดเป็นร้อยละ 3.64

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวที่พบมากที่สุดคือ ตำแหน่ง/ยศ คิดเป็นร้อยละ 7.88 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 2 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.94 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 3 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย คิดเป็นร้อยละ 5.35 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 4 หน่วย ที่พบมากที่สุดคือ ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย คิดเป็นร้อยละ 0.45 และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 ที่มีโครงสร้าง 5 หน่วย ที่พบมากที่สุด คำสรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ + ส่วนขยาย + ส่วนขยาย คิดเป็นร้อยละ 0.05

4.2 วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมจากรูปแบบการใช้คำอ้างถึงบุคคล

การใช้คำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคม ทำให้รูปแบบการใช้คำอ้างถึงบุคคลมีความแตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้จำแนกปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดทางสังคมของบุคคลตามแนวคิดของอังกาบ พลากรกุล (Palakornkul, 1972: 59-77) แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังต่อไปนี้

4.2.1 ปัจจัยภายใน

4.2.1.1 ด้านอำนาจและสถานภาพ แบ่งเป็น สุวรรันดร ศาสนา ตำแหน่งทางราชการ และความมั่งคั่ง ดังนี้

4.2.1.1.1 สุวรรันดร ใช้สำหรับระบุชั้นของเจ้านายและเชื้อพระวงศ์ ที่พบในงานวิจัย ได้แก่ เจ้าราชบุตรและเจ้าราชกุมาร หมายถึง เชื้อพระวงศ์ที่เป็นลูก และเจ้าเชษฐาบุตร หมายถึง เชื้อพระวงศ์เพศชายที่มีความอาวุโสมากกว่า

4.2.1.1.2 ศาสนา มีอิทธิพลโดยตรงสำหรับเพศชายที่ผ่านการอุปสมบทแล้ว ที่พบในงานวิจัย ได้แก่ การใช้คำนำหน้าว่า หนาน นำหน้าชื่อ การใช้คำนำหน้าว่า น้อย นำหน้าชื่อบุคคลที่ผ่านการบวชสามเณรมาแล้ว รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ที่เคยผ่านการอุปสมบทและบวชสามเณรมาแล้วก็ใช้คำนำหน้าดังกล่าวนำหน้าชื่อด้วย เช่น เจ้าน้อยบัวเลียว และเจ้านานรัตนเมืองรังสี

4.2.1.1.3 ตำแหน่งทางราชการ ของบุคคลในสังคมสังคมล้านนา แบ่งเป็น

(1) คำว่า พระยา หมายถึง พระมหากษัตริย์ปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์ระดับเจ้าเมือง และขุนนางชั้นผู้ใหญ่

(2) คำว่า ขุน หมายถึง ขุนนางในระดับต่างๆ แบ่งเป็น ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ เช่น ขุนแสน ขุนนางชั้นปานกลาง เช่น ขุนจเร ขุนนางชั้นผู้น้อย เช่น ขุนนายพ้อแก่บ้าน และตำแหน่งทางการทหาร เช่น ขุนหื้อ ขุนละวะ

(3) ตำแหน่งทางราชการอื่นๆ เช่น สุรฮัยการ ปุโรหิต นายประตู พรหมมณ

4.2.1.1.4 ความมั่งคั่ง ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลที่มีฐานะร่ำรวยกว่ากับบุคคลที่มีฐานะยากจนกว่า ที่พบในงานวิจัยนี้ ได้แก่ พ่อสัวสัว และแม่สัวสัว ส่วนผู้ที่มีฐานะยากจน ใช้คำว่า ชายทุคตะ

4.2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

การใช้รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เป็นหลัก แบ่งเป็น ความสัมพันธ์แบบสมดุ และความสัมพันธ์แบบไม่สมดุ ดังนี้

4.2.1.2.1 ความสัมพันธ์แบบสมดุ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่มีความเท่าเทียมกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคูรัก (ผู้รัก) ใช้วลีที่ใช้แสดงความรู้สึก เช่น สีนเหา

4.2.1.2.2 ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่มีความไม่เท่าเทียมกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา แบ่งเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับขุนนาง พบการใช้ตำแหน่ง/ยศ เช่น พระญา พระองค์ นายบ้าน ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ เช่น พระยาน่าน พระยาเชียงของ ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับสามัญชน พระมหากษัตริย์ใช้คำสรรพนามแทนตนเองว่า กู และมึง ในการอ้างถึงตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องใช้คำอ้างถึงพระมหากษัตริย์ที่สุภาพ ได้แก่ คำนาม + ตำแหน่ง/ยศ + ตำแหน่ง/ยศ เช่น ตนพระยาเจ้าเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา พบว่าภรรยาต้องให้ความเคารพและต้องใช้คำที่มีความสุภาพต่อสามี เช่น การใช้คำสรรพนามอ้างถึงสามีว่า พี่ และแทนตนเองว่า น้อง

4. 2.1.3 อาชีพ พบการคำว่า หมอ ตามด้วยส่วนขยาย เพื่อแสดงถึงหน้าที่สำคัญของตนเอง เช่น หมอคัดล้าง หมอหุรา หมอฤาษี และการใช้หมอ ตามด้วยอาชีพ เพื่อแสดงถึงการให้ความสำคัญของตัวเอง เช่น หมอยา จากการใช้คำว่า หมอ ตามด้วยส่วนขยาย

4.2.1.4 อายุ พบการใช้คำเรียกญาติในการอ้างถึงบุคคลที่มีความอาวุโสมากกว่าและผู้ที่มีความอาวุโสน้อยกว่า เช่น คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ เช่น ย่าป้า อ้างถึงตนเอง หรือ คำเรียกญาติ + อาชีพ เช่น หลานช่างเผา อ้างถึงบุคคลที่มีความอาวุโสน้อยกว่าตนเอง

4. 2.1.5 กลุ่มชาติพันธุ์ ในสังคมล้านนามีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน จึงมีคำที่บ่งบอกถึงชนชาติที่แตกต่างกัน เช่น ลวะ หมายถึง ชนชาติละว้า ม่าน หมายถึง ชนชาติพม่า แกว หมายถึง ชนชาติเวียตนาม อโยธยา หมายถึง ชาวกรุงศรีอยุธยา ลื้อ หมายถึง ชาวล้านนาที่อาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา

นอกจากนี้ ยังพบการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับทิศทางในการอ้างถึงกลุ่มชนชาติอื่นๆ ด้วย เช่น เหนือ หมายถึงชาวล้านนา และได้ หมายถึง ชาวกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์

4.2.1.6 เพศ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

4. 2.1.6.1 เพศชาย ถือว่ามีบทบาททางสังคมที่สูงกว่าเพศหญิง ดังนั้นการใช้รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลเพศชายจึงมีความสุภาพมาก เช่น การใช้คำนำหน้าว่า อ้าย แทนเพศชายทั่วไป และการใช้คำว่า พี่ ในการอ้างถึงสามีของตนเอง

4.2.1.6.2 เพศหญิง ถือว่ามีบทบาททางสังคมต่ำกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน จึงไม่มีตำแหน่งทางสังคมใดๆ การใช้รูปแบบคำอ้างถึงเพศหญิง จึงแตกต่างไปจากเพศชาย เช่น การใช้คำว่า มึง อ้างถึงภรรยา และภรรยาเลือกใช้คำนำหน้าแทนตนเองว่า อี ข้าเจ้า

4.2.2 ปัจจัยภายนอก

4.2.2.1 ความเคารพ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

4.2.2.1.1 ความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ พบการใช้คำว่า เจ้าเหนือหัว ในการแสดงความยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์อย่างสูงที่สุด และ ตบยอแด่เจ้าพระยา

4.2.2.1.2 ความเคารพต่อนักบวช พบการใช้คำว่า เจ้ากู ตู๊พระ ครูบาเจ้า สังฆนายก สมเด็จพระสังฆราชา อรหันตา พระสีและตาปัสสะระสี ในการแสดงความเคารพต่อนักบวชในพระพุทธศาสนา

4. 2.2.1.3 ความเคารพต่อสามี เช่น การที่ภรรยาเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลที่แสดงถึงความเคารพสามี ด้วยการใช้คำว่า “พี่เป็นเจ้า”

4.2.2.2 ความเป็นทางการ โดยเฉพาะผู้ได้บังคับบัญชาต้องเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลให้เหมาะสมกับบุคคลที่เป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นสูง เช่น การใช้คำว่า ข้าพระพุทธเจ้า ในการอ้างถึงตนเองเมื่ออยู่ต่อหน้าพระมหากษัตริย์

4.2.2.3 การแสดงอารมณ์ โดยเฉพาะการแสดงอารมณ์และความรู้สึกของภรรยาที่มีต่อสามี ดังนี้

การเปรียบเทียบสามีกับอวัยวะที่มีความสำคัญ เช่น ที่รักยิ่งเสมอตา และผัวรักข้าเทียมตาแก้วมิ่ง จากรูปแบบคำอ้างถึงสามีดังกล่าว แสดงถึงการเปรียบเทียบสามี มีความสำคัญประดุจ ดวงตา

การเปรียบเทียบสามีตนเองกับวัตถุสิ่งของที่มีค่า เช่น แก้วยอดฟ้าคนดี และชายผัวสองทองเก้ง จากรูปแบบคำอ้างถึงสามีดังกล่าว แสดงถึงการเปรียบเทียบสามี มีมูลค่าประดุจ แก้วและทองคำ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาลักษณะการสร้างรูปแบบคำอ้างถึงบุคคล และปัจจัยทางสังคม ต่างๆที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมต่างๆที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกขาน คำสรรพนาม และคำอ้างถึงบุคคลทั้งของต่างประเทศและของไทย
2. เลือกศึกษาวรรณกรรม 4 เล่ม ได้แก่ นิยายเก๋ากอง นิทานสี่ล้า พงศาวดารนครน่าน ฉบับวัดพระเกิดและฉบับเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช
3. เก็บรวบรวมรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวและรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหลายหน่วยทั้ง 3 บุรุษ
4. วิเคราะห์ส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคลตามแนวคิดของกัลยา ติงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531: 17-23) และณรงค์กรรณ รอดทรัพย์ (2554: 29-35)
5. วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลตามแนวคิดของ อังกาบ พลากรกุล (Palakornkul. 1972: 59-77)
6. สรุปผลการวิจัย
7. อภิปรายผล

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลทั้ง 3 บุรุษ แบ่งเป็น รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียวและรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหลายหน่วย และปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล ได้แก่ ปัจจัยภายใน เช่น ด้านอำนาจและสถานภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อาชีพ อายุ กลุ่มชาติพันธุ์ และเพศ ปัจจัยภายนอก เช่น ความเคารพ ความเป็นทางการ และการแสดงอารมณ์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3

รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่พบมากที่สุดในงานวิจัยนี้ได้แก่ การใช้คำสรรพนาม การใช้คำเรียกญาติ และการใช้คำเรียกตำแหน่ง/ยศ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การใช้คำสรรพนาม

คำสรรพนาม ใช้เป็นคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 แทนตัวผู้พูดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.58 และใช้เป็นคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 สำหรับอ้างถึงผู้ฟัง คิดเป็นร้อยละ 9.10 เนื่องจากคำสรรพนาม ถือเป็นคำพื้นฐานที่บุคคลเลือกใช้แทนตนเองและแทนบุคคลอื่น เช่นเดียวกับพระยาอุปกิตศิลปสาร (2538: 79) กล่าวว่า คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 เป็นคำที่ใช้สำหรับแทนผู้พูดและผู้ฟัง และในวรรณกรรมล้านนาที่ผู้วิจัยเลือกศึกษามีความหลากหลายทางด้านชนชั้นทางสังคม ทำให้การเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 มีความแตกต่างกัน เช่น สามัญชนเลือกใช้คำสรรพนามว่า ข้าพระพุทธเจ้า แทนตนเอง และใช้คำว่า พระองค์ อ้างถึงพระมหากษัตริย์ เนื่องจากผู้พูดมีฐานะทางสังคมที่ต่ำกว่าพระมหากษัตริย์ ส่วนพระมหากษัตริย์สามารถใช้คำสรรพนามว่า กู แทนตนเองและใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ว่า มึง อ้างถึงบุคคลที่เป็นสามัญชน เพราะพระมหากษัตริย์มีอำนาจทางสังคมสูงที่สุด ส่วนคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 1 และ 2 ที่ใช้แทนตนเองและอ้างถึงผู้ฟังระหว่างสามัญชนกับสามัญชน พบความแตกต่าง ดังนี้ สามัญชนใช้คำสรรพนามแทนตนเองว่า กู หรือ ข้า แทนตนเองเมื่อพูดคุยกับภรรยา และใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ว่า มึง อ้างถึงภรรยา ส่วนภรรยาต้องเลือกใช้คำว่า น้อง หรือ ข้า แทนตนเองและใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ว่า พี่ สำหรับอ้างถึงสามี

จากการใช้คำสรรพนามดังกล่าว สะท้อนถึงลักษณะการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสูงสุด และเพศชายมีอำนาจทางสังคมที่สูงกว่าเพศหญิง ส่งผลให้การเลือกใช้คำสรรพนามในการแทนตนเองและอ้างถึงผู้ฟังจึงมีความแตกต่างกัน

(2) การใช้คำเรียกญาติ

คำเรียกญาติใช้สำหรับอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 มากที่สุด คิดร้อยละ 9.10 เนื่องจากคำเรียกญาติ ถือเป็นคำไทดั้งเดิมหรือคำพื้นฐาน (Basic word) ที่มีการใช้มาอย่างยาวนาน (ภิญโญ จิตต์ธรรม. 2513: 5) ประกอบกับคำเรียกญาติผู้พูดสามารถใช้เปรียบเทียบกับผู้ที่ต้องการจะพูดด้วยเสมือนญาติของตนเอง (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์. 2554: 28) และถือเป็นการแสดงความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง สอดคล้องกับอังกาบ พลากรกุล (Palakornkul. 1972: 59-77) กล่าวว่า คำเรียกญาติที่ไม่ใช่

ญาติทางสายเลือด (Pseudo Kin Terms) สามารถใช้เรียกบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติของตนเองเมื่อพิจารณาว่าผู้ที่ต้องการจะพูดด้วยความอาวุโสมากกว่าตน เช่น ผู้ที่มีความอาวุโสน้อยกว่าใช้คำเรียกญาติว่า ย่า อ้างถึงหญิงชราที่มีความอาวุโสมากกว่าตน ส่วนหญิงชราใช้คำเรียกญาติว่า หลาน ในการอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 ที่มีความอาวุโสน้อยกว่าตนเอง

จากการใช้คำเรียกญาติสำหรับอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการเคารพและให้เกียรติบุคคลที่มีความอาวุโสมากกว่าตนเองและการแสดงความใกล้ชิดระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่ญาติของตนเองของคนในสังคมล้านนา

(3) การใช้คำเรียกตำแหน่ง/ยศ

การใช้คำเรียกตำแหน่ง/ยศ พบทั้งรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 และ บุรุษที่ 3 ได้แก่ ตำแหน่ง/ยศ ที่ใช้สำหรับอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 พบมากที่สุด คือ สรรพนาม + ตำแหน่ง/ยศ คิดเป็นร้อยละ 7.28 และตำแหน่ง/ยศ และที่ใช้สำหรับอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 3 แบ่งเป็น รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหน่วยเดียว พบมากที่สุดคือ ตำแหน่ง/ยศ คิดเป็นร้อยละ 7.88 และรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่มีโครงสร้างหลายหน่วย (2 หน่วย) ที่พบมากที่สุดคือ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.94 เช่น พระยามังราย และตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย คิดเป็นร้อยละ 5.35 เช่น พระยายอดใจตนน้อง เนื่องจากบุคคลที่อยู่ในสังคมชั้นสูง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนาง ประกอบกับขุนนาง แบ่งย่อยเป็น 3 ระดับ เช่น ขุนนางชั้นสูง ขุนนางชั้นปานกลาง และขุนนางชั้นผู้น้อย บุคคลที่มีตำแหน่ง/ยศ ดังกล่าวถือว่าเป็นบุคคลที่มีอำนาจทางสังคมมาก สอดคล้องกับบราวน์และกิลแมน (Brown & Gilman, 1960: 255) กล่าวว่า ปัจจัยด้านอำนาจ (power) และความเป็นปึกแผ่น (solidarity) โดยเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในการดูแลด้านความมั่นคงของชาติ มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล ดังนั้น การใช้ ตำแหน่ง/ยศ ของบุคคลชั้นสูงในสังคมล้านนาแสดงถึงอำนาจของผู้ที่อยู่ในชนชั้นสูงและบุคคลที่มีหน้าที่สำคัญในการปกครองผู้ที่มีฐานะทางสังคมที่ต่ำกว่า และถือเป็นการแสดงถึงอำนาจของบุคคลนั้นๆ

จากการใช้ตำแหน่ง/ยศในการอ้างถึงบุคคลบุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 สะท้อนให้เห็นว่า สังคมล้านนามีลักษณะการปกครองเป็นแบบชนชั้นทางสังคม โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในชนชั้นสูงถือเป็นบุคคลที่มีอำนาจทางสังคมสูงและผู้ที่อยู่ในชนชั้นต่ำต้องให้ความเคารพยำเกรงต่อบุคคลที่อยู่ในสังคมชั้นสูง

5.2.2 ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล

งานวิจัยนี้พบว่าปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลที่สะท้อนถึงสังคมล้านนาช่วงเวลาที่ปรากฏในวรรณกรรม 4 เล่ม ดังนี้

(1) สังคมที่มีลักษณะเป็นชนชั้น

สังคมล้านนาในยุคที่มีการปกครองลักษณะเป็นชนชั้นโดยพระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด รองลงมาคือ พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนาง เช่นเดียวกับสรวิชัย อ่องสกุล (Sarassawadee Ongsakul. 2005: 251) จำแนกชนชั้นทางสังคมล้านนา ดังนี้ เจ้า หมายถึง พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์เจ้าฟ้า หรือ ฟ้า หมายถึง เชื้อพระวงศ์ชั้นผู้น้อย เจ้าแสน มีผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งสิ้น 100,000 คน เจ้าหมื่น มีผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งสิ้น 10,000 คน เจ้าพัน มีผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งสิ้น 1,000 คน แก่บ้านหรือ ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้นำระดับหมู่บ้าน หมื่น หมายถึง ตำแหน่งขุนนางในเมืองสิบสองปันนา และพระยา หมายถึง ตำแหน่งขุนนางหรือเชื้อพระวงศ์ที่รอง จากพระมหากษัตริย์ลงมา

การจำแนกชนชั้นทางสังคมในสังคมล้านนา ทำให้ทราบถึงศักดิ์และอำนาจทางสังคมที่แตกต่างกันออกไปของบุคคลชั้นสูงในสังคมล้านนา และผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นต่ำ ต้องเลือกใช้รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่แสดงถึงความเคารพและยกย่องต่อผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นสูง โดยเฉพาะรูปแบบการใช้คำอ้างถึงพระมหากษัตริย์ พบการใช้รูปแบบคำอ้างถึงพระมหากษัตริย์ที่แสดงถึงคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆของพระมหากษัตริย์ ดังนี้ แสดงถึงความเป็นสมมุติเทพ เช่น เทวะ พระпенเจ้า เราเปนเจ้า บ่งบอกถึงความเคารพยำเกรงต่อพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เช่น เจ้าเหนือหัว เจ้าชีวิต เจ้าอยู่หัวอาญาเจ้า แสดงถึงความเป็นใหญ่ในการปกครองบ้านเมือง เช่น เจ้าเสวยเมือง เจ้าปฐวี เสวยเมือง แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ เช่น มหาราชเจ้า และที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ประทับของพระมหากษัตริย์ เช่น พระมหากษัตริย์เจ้าโกษฐในเมืองกรุงเทพมหานคร พระมหากษัตริย์เจ้าปราสาททองในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษารูปแบบคำอ้างถึงพระมหากษัตริย์ดังกล่าวทำให้ทราบว่า พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจและมีความยิ่งใหญ่กว่าบุคคลอื่นๆทั้งปวง

ส่วนขุนนางและข้าราชการ พบการใช้ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ เช่น หมื่น/ขวัญ ขุน/ลัง และ ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ + ส่วนขยาย เช่น หมื่น/เลิม/ลูกแสนดาว เนื่องจากคนในสังคมล้านนาเมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนก็จะมีโอกาสเข้ารับราชการเป็นขุนนางในราชสำนัก ซึ่งตำแหน่ง/ยศของขุนนางถือว่ามีอำนาจทางสังคมสูงเช่นกัน

(2) ความมีอำนาจทางสังคมของเพศชาย

บทบาททางสังคมของเพศชายในสังคมล้านนามีอำนาจทางสังคมสูงกว่าเพศหญิง กล่าวคือ ชายเป็นใหญ่กว่าหญิง (Patriarchal family) เนื่องจากเพศชายมีหน้าที่คุ้มครองครอบครัว มีอำนาจและมีสิทธิมากกว่าบุคคลอื่นๆในครอบครัว (สุพิศวง ธรรมพันทา. 2532: 158-202) ประกอบกับเพศชายจะต้องเข้ารับการอุปสมบทเมื่ออายุถึงเกณฑ์ จึงมีโอกาสดำเนินการศึกษาจากพระภิกษุสงฆ์ในด้านต่างๆและมีโอกาสได้รับราชการ ส่วนเพศหญิงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ดังนั้น เพศชายจึงมีอำนาจและมีบทบาททางสังคมมากกว่าเพศหญิง จากการศึกษารูปแบบคำอ้างถึงบุคคล พบว่า เพศ

ชายใช้สรรพนามคำแทนตนเองว่า กู และ กูพี่ และใช้สรรพนามแทนเพศหญิงหรือภรรยาว่า มึงนาง ส่วนเพศหญิงเลือกใช้สรรพนามแทนตนเองว่า ข้าเจ้า ม่อน น้อย เพื่อแสดงความสุภาพต่อสามี และการใช้คำอ้างถึงสามี โดยใช้คำว่า อ้าย เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบคำอ้างถึงสามี เช่น พี่อ้าย สุพิศวง ธรรม พันทา (2532: 84) กล่าวว่า คำว่า อ้าย ในภาษาลาวแปลว่า พี่ชาย และเมื่อสังคมยกย่องเพศชายให้มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าเพศหญิง อ้าย จึงหมายถึง ประมุข นั่นเอง เพศหญิงไม่สามารถใช้คำสรรพนามแทนตนเองว่า กู และใช้สรรพนามว่า มึง แทนสามีรวมถึงเพศชายคนอื่นๆที่ไม่ใช่สามีของตนเอง ส่วนเพศชายสามารถใช้สรรพนามแทนตนเองว่า กู หรือ พี่ ก็ได้ สอดคล้องกับอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2541: 43) กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างการใช้ภาษาระหว่างเพศชายและเพศหญิงนั้น เกิดจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและความแตกต่างระหว่างบทบาทของทั้ง 2 เพศในแต่ละสังคมที่ที่ความแตกต่างกันออกไป

(3) ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์

ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ของคนในสังคมล้านนาส่งผลให้เกิดการใช้รูปแบบคำอ้างถึงที่แตกต่างกัน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2541: 85) กล่าวว่า การยืมภาษาจากกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งมาใช้ในภาษาแม่ ทำให้เกิดการยืมคำจากภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่ง และจากการวิเคราะห์รูปแบบคำอ้างถึงบุคคลพบการใช้คำอ้างถึงบุคคลที่มาจากภาษากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในสังคมล้านนา ดังนี้

เขาสองขา คำว่า ขา หมายถึง คน ในภาษาล้านนาสิบสองปันนา และ เพื่อข้าพี่น้อง คำว่า เพื่อ หมายถึง ฉันท ใน ภาษาล้านนาสิบสองปันนา (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา. 2529: 173)

ผัวเม คำว่า เม หมายถึง เมียหรือภรรยาในภาษาล้านนาเชียงใหม่ คนผาน คำว่า ผาน หมายถึง ยากจนในภาษาล้านนาเชียงใหม่ (อนาโตล โรเจอร์ เบ็ดติเยร์. 2548: 237-239)

ส่วน ตำแหน่ง/ยศ ก็ปรากฏการใช้คำยืมจากภาษาที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมล้านนาด้วย เช่น เจ้าฟ้า หลวงนิเพทยนิติสรณ์ (2520: 115) กล่าวว่า เจ้าฟ้า มาจากคำว่า สอบวา (Sawbwa) หมายถึง พระมหากษัตริย์ในภาษาล้านนาเชียงใหม่หรือภาษาจีน และการใช้ตำแหน่ง/ยศที่เป็นคำยืมจากภาษาพม่า สมเจตน์ วิมลเกษม (มปป.: 6) กล่าวว่า สังคมล้านนาต้องเผชิญกับภาวะการศึกษาสงครามกับพม่า และภายหลังจึงพ่ายแพ้ศึกสงคราม ทำให้สังคมล้านนาจึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2101 – 2320 ทำให้ต้องรับวัฒนธรรมจากพม่าและเปลี่ยนมาใช้อักษรพม่าแทน ส่งผลให้ปรากฏใช้คำยืมจากภาษาพม่าเข้ามาปะปนในการใช้คำอ้างถึงตำแหน่ง/ยศด้วย สรัสวดี อ๋องสกุล (Sarassawadee Ongsakul. 2005: 251) กล่าวถึง ตำแหน่ง/ยศในสังคมล้านนาที่ใช้ภาษาพม่าเข้ามาปะปน ดังนี้ โมยห่วน หมายถึง ตำแหน่งพระมหากษัตริย์ของพม่าที่ถูกส่งมาปกครองล้านนาในฐานะ

เมืองประเทศราช นาขวาและนาซ้าย หมายถึง ตำแหน่งขุนนางทางราชการของพม่าที่พระมหากษัตริย์พม่าส่งมาปกครองล้านนา และโป หมายถึง แม่ทัพพม่า

นอกจากคำว่าโมยหฺนแล้ว ผู้วิจัยพบคำว่า มวยหวาน ก็มีความหมายคล้ายกับคำว่า โมยหฺน เช่นกัน (นิยม สองสีโย. 2553: 203) และ และพบคำว่า ไปโซก และ ไป ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ไป (อรุณรัตน์วิเชียรเขียว และคณะ. 2539: 436-437)

นอกจากนั้น กาว หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในสังคมล้านนา ม่าน หมายถึง ชนชาติพม่า ส่วย หมายถึง ชนชาติส่วย ลาว หมายถึง ชนชาติลาว แกว หมายถึง ชนชาติเวียตนาม และเงิน หมายถึง ชาวไทยจีน / จีน หรือชาวล้านนาเชียงตุง และการใช้จึงเกิดเป็น คำนาม + ชนชาติ เช่น ครอบครัว/แกว คนครัว/ลาว และการใช้ ชนชาติ + ชื่อ เช่น ลาว/แสนแก้ว หรือ ตำแหน่ง/ยศ + ชนชาติ + ชื่อ เช่น ขุน/ลวะ/มังเคียน

จากการศึกษายังพบว่า มีการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับทิศทางและสภาพทางภูมิศาสตร์ในการอ้างถึงกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่รายล้อมสังคมล้านนา เช่น คนใต้ หมายถึง ชาวกว๋นหรือญะฮูและกว๋นรัตนโกสินทร์ พระยาใต้ หมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองกว๋นหรือญะฮู กว๋นบุรีหรือกว๋นรัตนโกสินทร์ หรือการระบุแสดงถึงความชัดเจน เช่น พระยาอาทิตย์พระยาใต้ หมายถึง สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 23 แห่งราชวงศ์สุโขทัย กว๋นหรือญะฮู เนื่องจากกว๋นหรือญะฮู กว๋นบุรีและกว๋นรัตนโกสินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับสังคมล้านนาทางทิศใต้ เหนือ หรือ หมู่เหนือ หมายถึง ชาวล้านนา พระยาสองแคว หมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองเมืองพิษณุโลก เนื่องจากเมืองพิษณุโลกมีแม่น้ำน่านไหลผ่ากลางเมือง และพระยาโขง หมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองเมืองเชียงทอง เนื่องจากเมืองเชียงทองมีแม่น้ำสายหลักคือ แม่น้ำโขง

(4) อิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนา

อิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาส่งผลโดยตรงต่อคนในสังคมล้านนา โดยเฉพาะการใช้คำนำหน้าว่า ขะหนาน หรือ หนาน นำหน้าชื่อเพศชายที่ผ่านการอุปสมบทมาแล้วและการใช้คำนำหน้าว่า น้อย นำหน้าชื่อเพศชายที่ผ่านการบวชสามเณรมาแล้วทั้งผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นสูงและสังคมชั้นต่ำ เช่น เจ้า/หนาน/แม่กุ เจ้า/หนาน/มหาวงษ์ เจ้า/น้อย/อินปัน นาย/น้อย/คันธา และนาย/ชะหนาน/จันทะปะโชติ รวมถึงรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลอื่นๆ โดยเฉพาะการใช้คำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นส่วนหนึ่งของส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคล เนื่องจาก คำไทดั้งเดิม เป็นคำที่มีขีดจำกัดและมีจำนวนน้อย และสังคมล้านนาถือเป็นคนไทดั้งเดิมกลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับภัญญู จิตต์ธรรม (2513: 5) กล่าวว่า คำไทดั้งเดิม คือ คำพื้นฐาน (Basic word) ได้แก่ คำที่ใช้เรียกอวัยวะ คำเรียกสภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ การนับ คำเครือญาติ และคำเรียกกริยาต่างๆ ประกอบกับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาและวรรณคดีและการค้าขายกับต่างประเทศ จึงต้องหยิบยืมคำจากภาษานั้นๆ เข้ามา

ใช้มากขึ้น โดยเฉพาะการใช้คำยืมจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้ามาปะปน เช่น การใช้คำบาลีสันสกฤตที่บ่งบอกด้านเพศ ได้แก่ ฆราวาสเพศชายใช้คำว่า อุบาสก ส่วนฆราวาสเพศหญิงใช้คำว่า อุปาสิกา

(5) การปกครองในระดับครอบครัว

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีความสำคัญต่อการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคล สุพิศวง ธรรมพันทา (2532: 156-157) กล่าวว่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ถือเป็นเจดีย์หรือเทวดาประจำครอบครัว เนื่องจากถือเป็นผู้ให้กำเนิดแก่เรา ดังนั้นรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลจึงใช้คำเรียกญาติ เป็นคำอ้างถึงบุคคล นอกจากนี้ ยังพบว่า พ่อสามารถใช้ สรรพนาม + คำเรียกญาติ ในการอ้างถึงตนเอง เช่น กุพ่อ หรือถ้าหากพ่อมีตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์ พบการใช้คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ เช่น พ่อพระยา หรือ คำเรียกญาติ + ตำแหน่ง/ยศ + ชื่อ เช่น พ่อพระยาจำเมือง แม่พระยาไผ่ยก ส่วนพ่อเลือกใช้ สรรพนาม + สรรพนาม + คำเรียกญาติ ในการอ้างถึงลูก เช่น มิ่งนางลูก หรือบางครั้งพ่อเลือกใช้ สรรพนาม + คำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ เช่น นางลูกพ่อ ซึ่งลูกไม่สามารถใช้สรรพนามว่า มิ่ง อ้างถึงพ่อได้ จากการเลือกใช้คำอ้างถึงผู้มีพระคุณแสดงให้เห็นถึงความเคารพและความสุภาพต่อบุพการีหรือผู้มีพระคุณมากกว่าตน ซึ่งถือเป็นค่านิยมทางสังคมที่ยังคงมีการประพฤติปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

(6) ความอาวุโส

คนในสังคมให้น้ำหนักให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่าตน พิศวง ธรรมพันทา (2532: 158) กล่าวว่า ผู้ที่มีความอาวุโสน้อยกว่าต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่า เห็นได้จากการเลือกใช้คำอ้างถึงบุคคลของผู้ที่มีความอาวุโสน้อยกว่า ในการอ้างถึงบุคคลที่มีความอาวุโสมากกว่าตน เห็นได้จากการใช้คำเรียกญาติ ว่า ย่า อ้างถึงหญิงชราที่มีความอาวุโสมากกว่าตน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการเลือกใช้ สรรพนาม + คำเรียกญาติ เช่น นางย่า และคำเรียกญาติ + คำเรียกญาติ เช่น แม่ย่า และย่าป้า สำหรับการอ้างถึงหญิงชราที่มีความอาวุโสมากกว่าตนเองด้วย และการที่หญิงชราใช้คำอ้างถึงตนเองโดยใช้คำนำหน้า + สรรพนาม เช่น อีย่า แทนตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการใช้คำเรียกญาติ + อาชีพ เช่น หลานช่างเผว ในการอ้างถึงบุคคลที่มีความอาวุโสน้อยกว่าตนเอง จากการเลือกรูปแบบคำอ้างถึงดังกล่าว แสดงถึงความใกล้ชิดและความเป็นกันเองระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ประกอบกับค่านิยมทางสังคม คือ ผู้ที่มีความอาวุโสน้อยกว่าต้องให้ความเคารพต่อผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่า

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเรื่องรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลในภาษาล้านนาดั้งเดิมกับรูปแบบคำอ้างถึงบุคคลที่ปรากฏในภาษาล้านนาปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ วัฒนเกษม. (2555). ภาษาไทยถิ่นเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนชนปรีณดิ้ง.
กัลยา ดิงศภักย์ ม.ร.ว.; และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2531). การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัย
รัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลธิดา กลิ่นเฟื่อง. (2544). การใช้คำอ้ำถึงบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์. (2557). พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย พ.ศ.2310-2394.
วิทยานิพนธ์ อศ.ม. (ภาควิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- เกษม ศิริรัตน์พิริยะ. (2548). ตัวเมืองการเรียนรู้ภาษาล้านนาผ่านโครงสร้างคำ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ขุนพิณิจวรรณการ. (2461). พงษาวดารเมืองน่าน. กรุงเทพมหานคร : หอพระสมุดวชิรญาณ.
- ขุนวิจิตรมาตรา. (2511). ลักษณะและวิวัฒนาการของภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
สาส์นสวรรค์
- จิตรภา กุณทลบุตร. (2557). การวิจัยเชิงบรรยาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. สมุทรสาคร: โรงพิมพ์ บริษัท แปลน
พรินต์ติ้ง จำกัด.
- จุฑารัตน์ โล่ตระกูลวัฒน์. (2537). การเปรียบเทียบการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยกับภาษาฝรั่งเศส.
วิทยานิพนธ์ อศ.ม. (ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- จตุพร ศิริสัมพันธ์. (2529). คำสรรพนามในบันทึกและจดหมายโกษาปาน: การศึกษาตามแนว
ภาษาศาสตร์เชิงสังคม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาควิชาจารึกภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2554, มกราคม-มิถุนายน). คำอ้ำถึงบุคคลในพระราชสำนักสยามจาก
การศึกษาจดหมายเหตุรายวัน ในสมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบดี เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ.
วารสาร มฉก. วิชาการ. 14(28): 23-38.
- ทัศน์พล เต็มสุข. (2555). การศึกษาลักษณะการใช้คำเรียกขานนายกรัฐมนตรีในการพาดหัวข่าว
หนังสือพิมพ์รายวันและทัศนคติของผู้อ่านต่อการใช้ภาษา. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(ภาษาศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

นันทิกานต์ จันทรอภิมาล. (2554). *การใช้คำเรียกขานคู่สนทนาที่ไม่คุ้นเคย*. สารนิพนธ์ กศ.ม.

(ภาษาศาสตรการศึกษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

บุญคิด วัชรศาสตร์. (2538). *คนเมือง ผู้ค้าเมือง*. หน้า 31-32. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.

_____. (2542). *นิยายเก่ากอง*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.

ประกอบ โชประการ. (2523). *มหาราชชาติไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

รวมการพิมพ์.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุวณณกิตติ. (2553). *พิศาลนันทเวชนุสรณ์*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์บลิตซิ่ง.

พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2538). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ภักทิยา ยิมเรวัต. (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัด.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2513). *ภาษาถิ่น*. สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา.

ภูมิใจ บัณชัชชัย. (2549). *คำเรียกขาน สรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของผู้ชายใน*

ห้วงสรรพสินค้า. ววิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาศาสตรประยุกต์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

มิณฑิรา จินตกะวงศ์. (2557). *การศึกษาการใช้คำเรียกขานของแพทย์ที่ใช้เรียกคนไข้ในการสนทนา*.

สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาศาสตรการศึกษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มีชัย เอี่ยมจินดา. (2535). *วิวัฒนาการระบบคำบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน*.

ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถ่ายเอกสาร.

ยรรยง จิระนคร, รัตนพร เศรษฐกุล (2551). *ประวัติศาสตร์สิบสองปันนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

รังสรรค์ จันดี๊ะ. (2535). *การศึกษาคำเรียกขานในภาษาถิ่นเชียงใหม่ตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม*.

ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาศาสตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ถ่ายเอกสาร.

วิจิตรน ภาณุพงศ์. (2543). *โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศ.สันติ เล็กสุขุม. (2538). *ศิลปะภาคเหนือ : หริภุญชัย – ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.

สถาพร วัฒนธรรม. (2544). *การใช้คำเรียกขานของผู้ประกอบการค้า*. ปรินิพนธ์ ศศ.ม.

(ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สมเจตน์ วิมลเกษม. (มปป.). *แบบเรียนภาษาล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3 เชียงใหม่: เจริญวัฒนาการพิมพ์.

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์. (2529). *ขุนนาง*.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด

สุชาดา เจียพงษ์ (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย 4 ถิ่น*. วิทยานิพนธ์

ศศ.ดุฎิบัณฑิต. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ถ่ายเอกสาร.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532) *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ดี ดี บุ๊คส์ไตร์.

สุวดี นาสวัสดิ์. (2552). *ระบบการให้เกียรติที่สะท้อนจากคำขึ้นต้น คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 คำลง*

ท้ายและคำรับในราชศัพท์ไทย. วิทยานิพนธ์ อศ.ม. (ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิต

วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2531). *ภาษาศาสตร์เชิงสังคม*. หน้า 134-135. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุ

สภาลาดพร้าว.

หลวงเพทย์นิติธรรม. (2520). *ชนชาติไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา

ลาดพร้าว.

อนาโตล โรเจอร์ เป็ลติเยร์. (2548). *นิทานสี่เหล่า*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2541). *ภาษาศาสตร์สังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. (2539). *พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน*. พิมพ์

ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ.

อเนก มากอนันต์. (2550). *แนวคิดเรื่องคติจักรพรรดิราชของชนชั้นนำไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2172 – 2394*.

วิทยานิพนธ์ อศ.ม. (ภาควิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถ่ายเอกสาร.

Aroonmanakun Wirote. (1999). *Extending Focusing for Zero Pronoun Resolution in Thai*.

Ph.D. Thesis, Georgetown University.

- Baron, Ame Meepoe. (2001). *The Interactive Organization of Reference to Persons in Thai Conversation. Dissertation (Applied Linguistics)*. Los Angeles, CA : University of California.
- _____. (1998). *Typing technique in Thai : Thai practices of personal reference*. pp. 59-69 : University of California.
- Brown, Roger & Ford, Marguerite. (1964). *Address in American English*. pp.234-244. New York: Harper and Row.
- Brown, Roger & Gilman, Albert. (1960). *The Pronoun of Power and Solidarity*. In *Style In Language*. Edited by T.A. Sebeak. pp.252-276. Cambridge, M.A: MIT Press.
- Coats, Jennifer. (1992). *Address In International Encyclopedia of Linguistics*. Edited by William Bright. pp.23-24. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Cooke, Joseph R. (1968). *Pronominal Reference in Thai, Burmese and Vietnamese*. In *The University of California Publications in Linguistics* 52. Berkely : University of California Press.
- Ervin-Tripp, Susan. (1964). *An Analysis of the Interaction of Language, Topic, and Listener*. pp. 86-100. Berkeley, University of California.
- Ongsakul, Sarassawadee. (2005). *History of Lanna*. pp.251. Thailand: O.S. Printing House, Bangkok.
- Palakornkul, Angkab. (1972). *A Sociolinguistics study of Pronominal Strategy in Spoken Bangkok Thai*. Ph.D. Thesis. University of Texas.
- Russell N. Campbell. (1969). *Noun Substitutes in Modern Thai*. Netherlands: Mouton & Co., Printers, The Hague.
- Trudgill, Peter. (1974). *Sociolinguistics: to An Introduction to Language and Society*. pp. 87-88. Bungay, Suffolk. Datix International Ltd.

วรรณกรรมล้านนา

1. นิยายเก๋ากอง

เก๋ากอง หมายถึง วิธีการหาวันฤกษ์งามยามดีต่างๆตามหลักโหราศาสตร์ล้านนา เพื่อใช้ในการประกอบพิธีมงคลต่างๆ ถ้าหากวันใดเป็นวันอัปมงคล ก็ควรงดเว้นการประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยโหราจารย์จะเป็นผู้คำนวณหาวันฤกษ์งามยามดี จากนั้นจึงประกาศลงในปฏิทินปีใหม่เมืองเพื่อให้ประชาชนทราบล่วงหน้า เช่น ในช่วงต้นเดือนเมษายนก่อนถึงวันสงกรานต์ จะต้องงดเว้นการเผาพอย่างเด็ดขาด เนื่องจากถือเป็นสิ่งอัปมงคลต่อครอบครัวถ้าหากมีการเผาพในช่วงเวลานี้ สิ่งที่ต้องกระทำ คือ การนำข้าวสารที่เพิ่งสีใหม่เก็บใส่ในยุ้งฉาง จึงจะถือเป็นสิริมงคลต่อครอบครัวของผู้กระทำ (บุญคิด วัชรศาสตร์. 2542: 10)

นิยายเก๋ากอง ต้นฉบับเดิมเป็นคัมภีร์ใบลาน ขนาดกว้าง 5.5 x 54 ซม.จำนวน 30 ใบลาน เขียน 5 บรรทัดต่อ 1 หน้าใบลาน อยู่ที่วัดพระเจ้าเม็งราย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เนื้อหามีความเชื่อมโยงกับโหราศาสตร์และความเชื่อของชาวล้านนา เขียนโดยใช้ตัวอักษรตัวเมืองหรืออักษรธรรมล้านนา ไม่ปรากฏผู้แต่งและปี พ.ศ.ที่แต่งขึ้น ลุงหนานแก้ว บ้านเกาะทราย เป็นผู้เขียนคัดลอกจากต้นฉบับเดิม เมื่อเดือน 9 แรม 10 ค่ำ วันพุธ ไม่ระบุปีที่เขียนคัดลอกไว้ และ ดร.บุญคิด วัชรศาสตร์ เป็นผู้นำมาเขียนคัดลอกใหม่เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2509 โดยจัดระบบให้อยู่ในรูปเล่ม จัดทำวรรคตอนและย่อหน้าให้สอดคล้องกับรูปเล่มหนังสือในปัจจุบัน และทำการปริวรรตอักษรตัวเมือง (ภาษาล้านนา) เป็นภาษาไทย

นิยายเก๋ากอง มีทั้งหมด 5 เรื่อง ดังนี้

1. เรื่องลักเสีย ขอมเสีย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสามีภรรยา และภรรยาได้ลักลอบเป็นชู้ระหว่างชายอีกคนหนึ่ง
2. เรื่องเก๋ากอง เป็นเรื่องราวระหว่างหญิงชาวบ้านและชายสัปเหร่อ เรื่องนี้หญิงชาวบ้านมีความอาวูโสมากกว่าชายสัปเหร่อ
3. เรื่องรองพื้น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับหญิงสาวชาวบ้าน (ลูกคนเผ่าถ่านมีฐานะยากจน) แต่มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม เมื่อให้กำเนิดบุตรสามีก็เสียชีวิตไป แม่นางเป็นหม้ายแล้วยังเป็นที่หมายปองของชายทั่วไป ต่อมาสามียากจนคนหนึ่งก็มีความปรารถนาที่จะได้นางเป็นภรรยา
4. เรื่องไล่เจ้า ไสเสีย และทำยาปาว เป็นเรื่องราวระหว่างลูกเศรษฐีคนหนึ่งกับชายยากจน และเรื่องระหว่างสามัญชนกับพระมหากษัตริย์
5. เรื่องยี่เปียง เรียงท้าว เป็นเรื่องราวระหว่างสามีภรรยาคนหนึ่ง ซึ่งภรรยามีความเคารพเทิดทูนสามีเป็นอย่างมาก

2. นิทานศีลห้า

นิทานศีลห้า เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวจีน หรือชาวไทเขินในแคว้นเชียงตุง ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเชียงใหม่ (รัฐฉาน ในประเทศพม่าในปัจจุบัน) ตันฉบับเขียนด้วยอักษรธรรมล้านนาแบบไทเขิน มีเนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับชายยากจนทั้ง 5 คนไปขอสมาทานศีลจากพระภิกษุจากนั้นก็นำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทุกคน และเนื้อหาเป็นการสอดแทรกข้อคิดและคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในตอนท้ายของเรื่อง ตันฉบับเดิมของนิทานศีลห้าเป็นสมุดข่อย นายอนาโตล โรเจอร์ เป็ลติเยร์ เป็นผู้นำมาเขียนคัดลอกใหม่ จัดทำวรรคตอนให้สอดคล้องกับรูปเล่มหนังสือในปัจจุบัน และทำการปริวรรตอักษรขึ้น (ภาษาไทยหรือเชียงตุง) เป็นภาษาไทย นิทานศีลห้าใช้ในการเทศนาสั่งสอนชาวไทเขินซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของคนในสังคมล้านนา โดยเฉพาะในช่วงก่อนวันเข้าพรรษา เพื่อเป็นแนวทางให้คนทั้งหลายได้ตระหนักและตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี

นิทานศีล 5 มีทั้งหมด 5 เรื่อง ดังนี้

1. เรื่องศีลข้อที่หนึ่ง ปาณาติปาตา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชายยากจนคนที่ 1 ที่ไปสมาทานศีลกับพระภิกษุ วันหนึ่งมีพญานกเลื้อยเข้ามาในบ้านและได้กลืนกินภรรยาและลูกของชายยากจน แต่ชายยากจนกลับไม่ทำร้ายพญานกขึ้นได้ว่าตนเคยสมาทานศีลกับพระภิกษุก่อนหน้านี้แล้ว ชายยากจนจึงปล่อยให้พญานกและภรรยาของตนเองไป จากนั้นพญานกก็เลื้อยกลับเข้าไปในป่า เมื่อชาวบ้านทราบข่าวว่าชายยากจนไม่ช่วยเหลือลูกและภรรยาของตนก็พากันต่อว่าชายยากจนที่ปล่อยให้พญานกและภรรยาของตน ชายยากจนจึงเดินทางเข้าไปตามหาลูกและภรรยาในป่า พอมาถึงถ้ำแห่งหนึ่ง ก็พบลูกและภรรยาของตนนั่งอยู่หน้าปากถ้ำ เนื่องจากพญานกได้คาย 2 แม่ลูกไว้หน้าถ้ำ ภรรยาบอกกับชายยากจนว่าภายในถ้ำมีทรัพย์สินเงินทองอยู่มากมาย จากนั้นชายยากจน ภรรยา และลูกก็ช่วยกันขนกลับบ้าน จึงร่ำรวยและกลายเป็นเศรษฐีในที่สุด ต่อมาพระมหากษัตริย์ทรงทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากชาวเมืองจึงมีรับสั่งให้ชายยากจนเข้าเฝ้า ชายยากจนจึงเล่าเรื่องทั้งหมดที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้พระมหากษัตริย์ทรงทราบ จากนั้นกษัตริย์จึงแต่งตั้งให้ชายยากจนคนที่ 1 เป็นอุปราชเพื่อช่วยในการปกครองบ้านเมือง

2. เรื่องศีลข้อที่สอง อทินนาทานา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐีซึ่งนำทรัพย์สมบัติไปฝังดินและในระหว่างที่นำทรัพย์สมบัติไปฝังดินนั้น ชายยากจนคนที่ 2 ก็มาเห็นเหตุการณ์ทั้งหมด แต่ก็ไม่มีโอกาสจะได้ทรัพย์สมบัติดังกล่าวเนื่องจากก่อนหน้านี้ตนเองเคยไปสมาทานศีลกับพระภิกษุไว้แล้ว ต่อมาเศรษฐีคนดังกล่าวได้เสียชีวิต ลูกของเศรษฐีผู้เสียชีวิตจึงพยายามสืบหาทรัพย์สมบัติของพ่อที่นำไปฝังไว้แต่ก็ไม่พบ จึงนำความขึ้นกราบทูลต่อพระมหากษัตริย์เพื่อให้ช่วยประกาศให้ชาวเมืองทราบและช่วยค้นหาหาทรัพย์สมบัติ ชายยากจนคนที่ 2 เมื่อทราบข่าวจึงบอกกล่าวลูกเศรษฐีโดยอาสาเป็นผู้นำทางเพื่อไปค้นหาสมบัติที่ผู้เป็นพ่อนำมาฝังดินไว้ เมื่อขุดหาพบแล้ว กษัตริย์จึงมีรับสั่งให้ลูกเศรษฐีแบ่งทรัพย์สมบัติที่ขุดพบให้แก่ชายยากจนด้วย นอกจากนี้พระมหากษัตริย์จึงทรงแต่งตั้งให้ชายยากจนเป็นอำมาตย์แก้วเพื่อมารับใช้ตนเองอีกด้วย

3. เรื่องศีลข้อที่สาม กาเมสุมิฉาจารา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชายยากจนคนที่ 3 กับภรรยาเศรษฐี ได้มีโอกาสพบกัน โดยภรรยาเศรษฐีต้องการให้ชายยากจนร่วมรักกับนาง แต่ชายยากจนไม่คิดกระทำ เพราะก่อนหน้านี้ตนเองเคยสมათานศีลกับพระฤาษีไว้ก่อนหน้านี้แล้ว ภรรยาเศรษฐีโกรธชายยากจนที่ไม่ยอมร่วมรักกับนาง นางจึงสร้างเรื่องเท็จบอกกล่าวแก่สามีของตนเพื่อใส่ความชายยากจน ต่อมาเมื่อสามีของนางทราบข่าวจึงเรียกชายยากจนเข้าพบเพื่อสอบถามเรื่องราวต่างๆ ชายยากจนจึงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้สามีของนางทราบและบอกว่าตนเองเคยสมათานศีลกับพระฤาษีไว้ก่อนหน้านี้แล้ว จึงไม่สามารถร่วมรักกับภรรยาของเศรษฐีได้ สามีของนางจึงเดินทางไปพบพระฤาษี พระฤาษีก็ยืนยันชัดเจนถึงเรื่องที่ชายยากจนคนที่ 3 เคยมาสมათานศีลไว้ก่อนหน้านี้แล้ว เมื่อสามีของนางทราบข่าวว่าเป็นความจริงก็ป่วนบำเหน็จให้ชายยากจนด้วยทรัพย์สินเงินทองมากมายจนกระทั่งกลายเป็นเศรษฐี

4. เรื่องศีลข้อที่สี่ มุสาวาทา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชายยากจนคนที่ 4 วันหนึ่งระหว่างที่ชายยากจนคนที่ 4 เดินทางเข้าไปในป่า จึงบังเอิญพบเห็นเหตุการณ์ว่าพระโอรสของกษัตริย์แอบมาลักลอบได้เสียกับลูกสาวเศรษฐีในป่า และในระหว่างที่พระโอรสของกษัตริย์กำลังร่วมรักกับลูกสาวเศรษฐีอยู่นั้น เฝื่อนลูกสาวเศรษฐีจึงหนีออกไปเห็นชายยากจนดังกล่าว และพระโอรสของกษัตริย์เกรงว่าถ้าหากเรื่องนี้พระราชบิดาทรงทราบก็จะเสื่อมเสียพระเกียรติยศได้ จึงวางแผนคิดจะฆ่าชายยากจนปิดปาก แต่ชายยากจนได้ต่อสู้เพื่อป้องกันตนเอง และเป็นเหตุให้พระโอรสของกษัตริย์สิ้นพระชนม์ ลูกสาวเศรษฐีโกรธแค้นชายยากจนที่เป็นสาเหตุให้พระโอรสของกษัตริย์ทรงสิ้นพระชนม์ จึงนำความเท็จขึ้นกราบบังคมทูลฟ้องต่อพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระราชบิดา ว่าชายยากจนเป็นผู้ปลงพระชนม์โอรสของตน โดยมีวัตถุประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ลงโทษชายยากจน จากนั้นพระมหากษัตริย์จึงมีรับสั่งให้นำตัวชายยากจนมาสอบสวนข้อเท็จจริงดังกล่าว ชายยากจนจึงกราบทูลความจริงที่เกิดขึ้นแก่พระมหากษัตริย์ทุกประการพร้อมกับยืนยันว่าสิ่งที่ตนพูดไม่ใช่เรื่องโกหก เพราะก่อนหน้านี้ตนเองเคยสมათานศีลกับพระฤาษีไว้แล้ว พระมหากษัตริย์จึงให้คนไปถามข้อเท็จจริงกับพระฤาษีในป่า และก็ทรงทราบว่าความจริง จากนั้นพระมหากษัตริย์จึงทรงแต่งตั้งให้ชายยากจนคนที่ 4 เป็นพระโอรสของตนเองและยกเมืองให้ปกครองสืบต่อไป

5. เรื่องศีลข้อที่ห้า สุราเมรเยย เป็นเรื่องราวของชายยากจนคนที่ 5 ที่ไปตามหมอยามารักษาลูกของตนเองที่กำลังล้มป่วยหนัก เมื่อหมอยามาถึงจึงสั่งให้ชายยากจนดื่มสุราเพื่อรักษาลูกของตนเอง แต่ชายยากจนไม่ยอมเนื่องจากตนเองเคยสมათานศีลกับพระฤาษีไว้ก่อนหน้านี้แล้ว ส่งผลให้ลูกของตนเสียชีวิตในเวลาต่อมา แต่หมอยากลับมีความโกรธแค้นชายยากจนเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่ยอมดื่มสุราเพื่อรักษาลูกของตนเอง หมอยาจึงนำความดังกล่าวขึ้นกราบทูลฟ้องต่อพระมหากษัตริย์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ลงโทษชายยากจน ต่อมาเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงทราบจึงมีรับสั่งให้ชายยากจนเข้าเฝ้าเพื่อสอบสวนเรื่องราวต่างๆ ชายยากจนจึงกราบทูลพระมหากษัตริย์ว่า สาเหตุที่ตนเองไม่สามารถดื่มสุราเพื่อรักษาลูกของตนเองนั้น เนื่องจากก่อนหน้านี้ตนเคยไปสมათานศีลกับพระฤาษีไว้แล้ว เมื่อ

พระมหากษัตริย์ทรงทราบความจริง ก็ทรงพิจารณาว่าชายยากจนเคร่งครัดและตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี จึงเห็นสมควรที่จะละเว้นโทษในครั้งนี้ให้ จากนั้นพระมหากษัตริย์จึงยกราชสมบัติของตนเองให้ชายยากจนดังกล่าวครึ่งหนึ่ง และต่อมาลูกชายของชายยากจนคนที่ 5 ก็กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาจากคุณงามความดีที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมของผู้เป็นพ่อตนเอง

3. พงสาวดารเมืองน่าน

พงสาวดารเมืองน่าน ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ศึกษาคำอ้างถึงในภาษาล้านนาดั้งเดิม มี 2 ฉบับ ดังนี้

6.3.1 พงสาวดารเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด จัดพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระครูพิศาลนันทเวช (อดีตเจ้าอาวาสวัดพญาวัด ต.คูใต้ อ.เมือง จ.น่าน) เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2550 ตรวจชำระและปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยพ่อครูนิยม สองสีย (ครูชำนาญการโรงเรียนราชานุบาล จ.น่าน) เนื้อหาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตำนานพื้นเมืองต่างๆของเมืองน่าน ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองน่านกับเมืองอื่นๆในล้านนา เหตุการณ์และประวัติศาสตร์ต่างๆในเมืองน่านที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ล้านนา เนื่องจากเมืองน่านในอดีตถือเป็นเมืองประเทศราชของล้านนาและประเทศราชของไทย

6.3.2 พงสาวดาร¹¹ เมืองน่าน ฉบับพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช จัดพิมพ์แจกในงานศพพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันต์ ไชยนันทบุรมหาราชวงษาธิบดี (สุริย ณ น่าน) เมื่อปีพุทธศักราช 2461 ถือเป็นกษัตริย์ผู้ครองนครน่าน พระองค์ที่ 63 และถือเป็นองค์สุดท้ายแห่งนครน่าน ปัจจุบันต้นฉบับเก็บรักษาไว้ที่หอพระสมุดวชิรญาณ ตรวจสอบและปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยขุนพิณจวรรณการ (แสง สาลิตุล) เนื้อหาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นครน่านในยุคสมัยที่ยังมีเจ้าหรือพระมหากษัตริย์ปกครอง โดยเนื้อหามีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่หรือล้านนา และประวัติศาสตร์เมืองอื่นๆ มีเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆที่สำคัญและเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ผู้ครองเมืองต่างๆ

¹¹ สะกดตามต้นฉบับ ซึ่งปริวรรตมาจากตัวอักษรล้านนาเป็นภาษาไทย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	พัชร รุจิรานันท์
วันเดือนปีเกิด	21 กรกฎาคม 2531
สถานที่เกิด	เพชรบูรณ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	78 หมู่ 11 ต.นาจั่ว อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2543	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์
พ.ศ. 2549	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายศิลป์-ฝรั่งเศส จากโรงเรียนเพชรพิทยาคม
พ.ศ. 2553	ศิลปศาสตรบัณฑิต ศศ.บ. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จามมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จ.นครปฐม
พ.ศ. 2558	การศึกษามหาบัณฑิต กศ.ม. สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา จามมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร